

Stimată redacție,

Citesc de câțiva ani buni și cu sincer interes altele articole din revista „22”, cit și volumele de eseuri apărute sub semnăturile lui Horia-Roman Patapievi, respectiv Gabriel Andreescu, și mărturisesc că nicio dată nu am avut motive să mă îndoiesc de competența și/sau de buna lor credință. Dar așa minți dacă așa spune că ultimele articole (*Deriva ideologică*, nr. 21/1998 și, respectiv, *Despre drepturile omului, ecologie, feminism*, nr. 23/1998) nu mi-au lăsat un gust amar. Și asta, din două motive: pe de o parte, m-a deranjat și pe mine radicalitatea cu care domnul Patapievi reduce feminismul și ecologismul la statutul de ideologie și le pune în rînd cu alte „ism”-e (în speță marxismul); pe de alta, cu toate că găsesc intervenția domnului Andreescu cit se poate de justă și de bun simț, m-a mîhnit, totuși, să văd că săbiile se încrucișează între doi oameni pe care îi știam – sau măcar speram – de aceeași parte a baricadei. Eu continui să cred că nu m-am înșelat în această privință și că toată neînțelegerea provine mai degrabă din forma – deloc inspirată, e drept – în care s-a pus problema, decît din niște ipotetice divergențe de fond.

Poate că mai constructiv ar fi să încerc schițarea unor portrete paralele („robot”, desigur) ale domnilor Patapievi și Andreescu, în sprințul tezei că oamenii de valoare lor nu au cum și nici de ce să alunece în tabere adverse atîta timp cît, prin onorabilitatea și curajul demersurilor lor, ne-au demonstrat în mod constant că urmăresc același țel: democrația.

Pentru marea majoritate, însă – printre care mă număr și eu –, domni Patapievi și Andreescu (ca, de altfel, oricare altă personalitate) sînt niște *mituri* în sensul barthesian al cuvîntului. Din perspectiva majorității, domni Patapievi și Andreescu *sînt*, într-o măsură covârșitoare, ceea ce *scriu*, indiferent dacă această identitate este sau nu conformă cu realitatea lor.

Exigent, enciclopedic, nervos, neliniștit, tumultuos, paroxistic, contradictoriu, capricios, dar și sensibil, duios, fragil, instinctual, tulburător și absolut *impresvizibil*, găsesc că domnul Patapievi are minunatul har de a-și asuma actul artistic ca pe un sacerdotiu. Astfel, în orice situație s-ar afla, domnul Patapievi rămîne, în esență, un poet, un abil minutor de *erudicție și senzație, de rațiune și emoție*. Cîți nu și-ar dori un profesor de estetică sau de filosofie ca Horia Patapievi!

Încercînd acum să îi pun „etichetă” și domnului Gabriel Andreescu, cele două cuvinte ar fi acelea de *visionar și educator*. Oricum, eu așa îl văd pe acest om lucid, energic și pragmatic, care, cel mai adesea, își întemeiază argumentele pe autoritatea implacabilă a statisticilor și a documentelor internaționale, dar căruia nu îi lipsesc nici momentele de reverie. Nu mai puțin exigent și enciclopedic decît domnul Patapievi și nicidecum mai puțin luptător și idealist, în schimb mai puțin radical în exprimare și mai reținut în emoții, mai unitar, mai consecvent cu sine și mai generos cu semenii, mai puțin introspectiv și mult mai eficient într-un *aici-si-acum* care filosofilor adesea le scapă, mai dispus să *privească* (și, mai ales, înzestrat să vadă) înainte, eu văd în domnul Andreescu pe exponentul unei specii pe cale de zămislire: *euro-românul*. Cîți nu și-ar dori un politician sau un profesor de etică precum Gabriel Andreescu!

Dacă ar fi să-i caracterizez acum pe domni Patapievi și Andreescu în termenii unei relații, atunci aceea ar fi, desigur, *complementaritatea* și nicidecum opoziția.

Referitor la articolul domnului Horia-Roman Patapievi, nu mă aflu, nicidecum, în poziția cuiva care și-ar permite să îi dea lecții autorului. Tocmai de aceea am, în schimb, șanse de a mă încadra, mai bine în limitele receptorului obișnuit. Definiția mult mai generoasă a cuvîntului *ideologie* din *DEX* (i.e. „totalitatea ideilor și concepțiilor care constituie partea

teoretică a unui curent, a unui sistem etc.”) îmi este mult mai familiară decît cea foarte zgîrcită pe care dînsul o dă în „*Deriva ideologică*” („*credința că între propoziții care nu au nici o legătură între ele se află o legătură de nezdruincinat*”).

Din această cauză, consider că domnul Patapievi îi face cititorului obișnuit patru nedreptăți. Prima, de ordin lingvistic, că îi imprimă termenului de *ideologie* o conotație exclusiv negativă, punînd astfel semnul egal între *doctrină* și *dogmă*. A doua, de ordin psihologic, că într-un context odată negativizat, chiar și termenii pozitivi sau relativ neutri tind să se molipsească de conotații negative. A treia, de ordin logic, că nu argumentează în mod convingător nici necesitatea expresă a alcătuirii triadei marxism-ecologism-feminism și nici motivul pentru care „rătăcirea” ideologică s-ar cere ilustrată necesarmente printr-o *triadă*. În fine, după ce a pus semnul egal între *doctrina marxistă* și *dogmele de sorginte marxistă*, o a patra nedreptate este că domnul Patapievi, pretinzînd că *demonstrează*, în realitate nu face decît să manipuleze cititorul către o concluzie cel puțin discutabilă, dacă nu și indecentă, anume că ecologismul și feminismul nu ar fi nici ele decît tîrziu dogme, în rînd cu celelalte „ism”-e. Se ajunge, astfel, la o universalizare a însuși conceptului de ideologie ca *dogmă*, ceea ce, în opinia mea, este echivalent cu... o nouă ideologie în același sens.

Revenînd în „ism”-ele aduse în discuție de domnul Patapievi, argumentele de mai sus își păstrează valabilitatea. Așa se face că, odată născute în mintea unor Marx și Lenin, marxismul și, respectiv, leninismul au avut destine diferite de fiecare parte a Cortinei de Fier. În Est, marxism-leninismul a existat timp de decenii și a murit în 1989 în ipostaza de ideologie aberantă, adică de *dogmă*; în Vest, mai cu seamă marxismul a fost și încă rămîne o *doctrină* ca oricare alta, cu simpatizanții și opoziții săi; abia după 1989, această stare de fapt se face simțită și în Est. Simultan cu involuția marxismului europene, vedem cum *dogma*, în variantele ei locale, se încapățînează să supraviețuiască în țări precum Cuba, China, Vietnam, Coreea de Nord etc., chiar dacă, inevitabil, ea își va da într-o bună zi obștecul sfîrșit. Iată, așadar, cum o idee născută acum un secol și jumătate în mintea întortocheată a unui filosof a fost – rînd pe rînd și toate laolaltă, în funcție de cine, cînd și cum s-a servit de ea – și teorie, și doctrină, și ideal și dogmă. Și încă nu știm ce ne rezervă viitorul...

Din această perspectivă, inadecvarea comparației pe care o face domnul Patapievi este cu atît mai evidentă cu cît în cazul ecologismului și feminismului nu numai că nu se poate vorbi despre *dogme*, ci nici măcar despre *doctrine*. Ecologismul și feminismul nu intră în categoria „ism”-elor sistematice, drept pentru care ele nu au o formă rigidă, autosuficientă, cu pretenții de universalitate. Opera unor oameni ce nu se (mai) complac în așteptarea blazată a unui paradis cereșc tot mai iluzoriu, ecologismul, feminismul, lupta pentru drepturile omului etc., sînt în primul rînd niște *mișcări de ameliorare continuă a realității imediate, de sensibilizare a opiniei publice la cele mai diverse situații, probleme și nevoi reale, concrete*, cu care se confruntă omenirea la un moment dat. În țările dezvoltate, mișcările respective s-au născut cu cîteva decenii bune în urmă și au evoluat dintr-o necesitate intrinsecă ce asigură evoluția însăși a acestor societăți. A sta, așadar, la margine de nicăieri și a emite judecăți la adresa lor după etaloane ce nu le sînt proprii nu se deosebește prea mult de metodele propagandistice ale temuților ideologi-activiști de pînă mai ieri.

Dar cine sînt judecătorii? Ei sînt adesea *liderii* de opinie ai unei societăți în care pe stadioane se urlă „*Moarte ciiorlor! Soluția Antonescu!*”, fără ca acest lucru să deranjeze pe cineva în mod semnificativ. În această societate iubitoare de sloganuri, la mare trecere este și „*Femeia*

la cratiță!” (și, mai nou, „*Femeia nu e om!*”). În mod cu totul surprinzător pentru o societate care a ținut firosesele oști otomane departe de Europa, majoritatea covârșitoare a victimelor violenței casnice sînt... femeile și copiii.

Ca în fiecare seară, deschid televizorul să urmăresc știrile – aceleași chipuri orwelliene, aceleași apucături, aceleași clișee. Nu fără puțină invidie, gîndul îmi zboară la acele societăți – deloc perfecte, dar infinit perfectibile – în care copiii au spații civilizate de joacă, în care justiția veghează ca oamenii de alte rase să nu fie numiți „*ciior*”. Să fie, oare, o coincidență faptul că asemenea „sminteli” se potrec tocmai pe meleagurile unde aricii, șobolanii și papagalii au clinici speciale; unde echipe de oameni cutreieră deservitul(!) în urma trîștilor pentru a strînge eventualele gunoie; unde a face curat în fața casei e o onoare, nicidecum o rușine; și unde tot mai mulți oameni preferă un loc de veci la rădăcina unui copac decît sub o lespede funerară impunătoare și rece? Să fie, oare, toate acestea, opera unor activiști fanatici – cum se teme domnul Patapievi – sau mai degrabă o aducere aminte, pînă nu va fi prea tîrziu, că omul este mai înțîi *zoon* și abia după aceea *politikor*?

Într-o societate în care democrația se definește nu prin voința coercitivă a majorității, ci prin grija cu care sînt ocrotite interesele minorităților sale, cine se teme de faptul că, la nevoie, conform principiului acțiunii și reacțiunii, s-ar putea naște o mișcare „masculinistă” pentru a domoli un feminism prea radical?

A. Bar-Simon
București, 30 iunie 1998Stimată
doamnă Adameșteanu,

Ca femeie și mamă, am salut cu deosebită satisfacție editorialul „*Deriva ideologică*” („22” nr. 21/98) al domnului H.-R. Patapievi, care pune degetul pe rană într-unul din aspectele grave ale vieții sociale contemporane. M-a surprins însă neplăcut replica promptă a lui G. Andreescu („22” nr. 23/98) ca și ecoul îndepărtat, dar la fel de zgotos, al unui cititor din Zürich.

Vehemența tonului, ca și inconsistența argumentației, în care se amestecă drepturile omului, ecologia și feminismul într-un talmeș-balmeș cu iz de limbă de lemn, mi se par un argument în plus în favoarea tezei d-lui Patapievi. Refuzul dialogului legat de o idee ce nu pare „ortodoxă” este determinat de impactul acestei idei cu niște bariere ideologice. Tot ce nu intră în tiparele unei ideologii, de pe poziția căreia privești, este întotdeauna respins vehement; în cazul marxism-leninismului te păștea „Canalul” sau „Piteștiul”, în cazul feminismului amenințarea cu oprobriul public, și nu numai atât.

Ideologia feministă s-a cristalizat pornind de la niște fapte de societate reprobabile: inegalități, discriminări (ca și marxism-leninismul, de altfel), dar soluțiile unice și obligatorii sînt neadecvate. În România, feminismul pare să-și croiască drum ceva mai greu, dar în țările vestice efectele acestei boli sociale sînt deja deosebit de grave. Desigur, amploarea lor variază de la o țară la alta, dar este cert că între femei și bărbați se ridică un adevărat zid, iar relații, în afara celor sexuale, sînt tot mai sporadice. Celula de bază a societății, familia, este puternic perturbată și feminismul nu îi poate găsi un substitut valabil. Cca 40% din cupluri sînt înafara căsătoriei, iar dintre cele căsătorii, 2/3 divorțează în interval de 5 ani.

Ideologia feministă incită la discordie între sexe, dar și la dezertarea de la îndatorirea de creștere și educare a copiilor. Preșcolarii sînt încredințați creșelor, iar educația celor de vîrstă școlară ar reveni profesorilor – care însă își declină, pe drept cuvînt, competența – și televizorului sau străzii. Pe acest fond, peste 1/3 din infracțiunile înregistrate, inclusiv crime, sînt comise de adolescenți sub 15 ani.

Lobby-ul feminist, extrem de puternic, acceptat de politicieni din rațiuni electorale, are cîștig de cauză ori de cîte ori de un segment al societății civile încearcă să pună în discuție un tabu al ideologiei feministe.

Singurul licăr de speranță vine din faptul că tot mai multe voci, asemenea celei a d-lui Patapievi, îndrăznesc să deschidă ochii orbilor, dar pînă ce discursul lor va deveni o forță în societate, a doua oară într-un secol de lumină, o generație va fi sacrificată pe altarul „idelor nobile”.

Cornelia Borza
Bruxelles, 2 iunie 1998

Dragă „22”

La fel ca și tabacul, reflexul condiționat de fiecare miercuri (adică parcurgerea din scoarță-n scoarță a „22”-ului) îmi produce din ce în ce mai des puseuri ale HTA, care – cine știe? – din motive obiectiv-letale s-ar putea să ne separe, totuși, într-o bună(?) zi!

După luptele seculare care durează deja de dinainte de alegerile locale din '96, societatea civilă (pînă la o eventuală aplicare a „legii lui Ticu”) e pe cale să nască un nou „sorice”.

Brigada artistică de agitație a AC ni-l pregătește, în absențe laboratoare, pe noul Victor Ciorbea, actualul și viitorul „anticomunist feroce(?)” fără stagii la Gherla sau Aiud, dar cu ceva vechime în procuratura și judecătorile regimului ce-a avut decența să se autodeclare decedat. Forma este gata pregătită, urmînd a fi umplută cu fondul corespunzător, la fel cum se lucrează intens la un sociu de „Senior” rămas vacant momentan; probabil așa se nasc mirurile și e ghinionul nostru că sintem martorii „moșirii” unuia nou.

Alianța Civică, domnul Șerban Orescu și, probabil, doamna Adameșteanu (care, intuiesc, și-a retras – la timp? – articolul, probabil devastator, la adresa președintelui, anunțat mai multe numere la rînd) sînt nemulțumiți(e) de domnul Constantinescu și-i caută o *alternativă*, uitînd că și domnul președinte a fost prefabricat pe baza aproape a celeiași scheme.

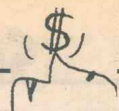
Dacă este să fiu foarte exact, mai curînd domnul Constantinescu ar avea ceva de reproșat respectivelor LDC-uri (laboratoare demurgice centrale) pentru că i-au agățat de picior populist-demagogice ghiulele ale celebrilor „contracte”, importate cu – după umila mea părere – nesăbuintă de peste ocean. Eu unul l-aș fi votat pe domnul Constantinescu, și la fel ca mine – cei mai mulți, chiar dacă în timpul campaniei electorale ne-ar fi recitat din cartea de telefon a județului Dimbovitza, cu toate că eram ferm convins că n-o să cîștige; se pare că au fost destul de coapte condițiile istorice sau s-a căzut la pace...

Înainte de alegeri am fost foarte iritat de un articol din „22” al doamnei Zoe Petre, în care domnia sa „combătea tare” cu viitorul presupus aliat pentru turul doi (Petre Roman).

„Talibanca morală” Zoe Petre are acum dificultăți cu propria-i tabără, care îi reproșează multe și mărunte, dar mai ales labilitatea morală... Pentru mine este evident că și doamna Zoe Petre, la fel ca și domnul Constantinescu, au devenit (sau au fost) „inițiatii” ai (într-ale) puterii; la fel cum unii președinte al unei mari puteri i se înmînează valiza cu butonul roșu.

În măsura în care noi preferăm să ne uităm „ca la teatru” cum domnul Constantinescu „produce schimbarea”, mai curînd decît să ne angrenăm voluntar în eventuale „gărzi pretoriene” care s-o și facă efectiv, n-avem a ne plînge; micile noastre comodități – nesupuse „ordinelor de zi pe unitate” care au avut un afit de mare succes, în politică și afaceri – vor fi păstrate și argumentate în adierile ultime – umede și căldute - ale brizei marii schimbări din noiembrie.

N. Kozma
București, 24 iunie 1998

ILIE ȘERBĂNESCU

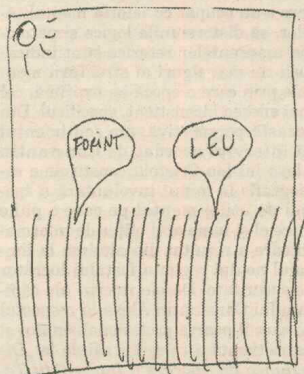
Ineficiența agriculturii își arată colții

Ceea ce era inevitabil să se producă s-a produs! A început procesul de falimentare a agriculturilor. Și poate era inevitabil ca acest proces să înceapă cu cei ai principalei culturi agricole: grâul. Chiar dacă nu ne place, acest lucru de fapt se petrece acum, când agricultorii de grâu n-au unde să-și desfășoare recolta, când nu-și pot recupera costurile, când sînt la cheremul angroșiștilor și când sînt acerb concuși de grâul și făina venite din Ungaria vecină la prețuri cărora n-au nici o șansă de a le face față. Avînd în vedere că grâul unghuresc beneficiază de anumite subvenții din partea statului, agricultorii români, în concert cu atîția și atîția politicieni din România, s-au grăbit să acuze absența unei politici de susținere din partea statului român. S-au cerut subvenții imediate, măcar pentru preluarea recoltei și protejarea urgentă de grâul și făina din Ungaria. Despre subvenții nu poate fi vorba, căci bugetul nu are fonduri, fiind și așa încordată, iar protecția vamală, care nu costă bani, a fost hotărîtă, dar deocamdată nu și aplicată, prin majorarea temporară a taxelor vamale la importurile de grâu și făină din Ungaria, în oprobiul agriculturilor și mediilor economice interesate din această țară care a obținut una din cele mai mari recolte de grâu cunoscute vreodată. Există, în consecință, amenințări cu măsuri de retrasiune din partea Ungariei. Rămîne de văzut deznădămintul. Oricum, nu va putea fi vorba, pînă la urmă, decît de un compromis care, pentru agricultorii români, nu va putea constitui o rezolvare. Problema este încurcată rău și soluția nu numai că nu este ușoară, dar nu poate da rezultate decît în ani, între 5 și 10, poate chiar mai mulți.

Această soluție este obligatoriu să pornească de la premisa că, deși, desigur, nu convine social, o bună parte din actualele exploatații agricole vor trebui să falimenteze. Dacă această premisă nu este luată în considerare, nu va exista de fapt nici o soluție a problemei. Sau, mai degrabă spus, soluția va fi impusă, vrînd nevrînd, de către piață, tot pe baza falimentării unei bune părți din exploatațiile agricole, dar cu costuri sociale mai mari. Trebuie înțeles că agricultura româ-

nească actuală este caracterizată de o gravă ineficiență, care face ca produsele agricole românești să nu poată rezista concurenței produselor străine chiar dacă nesubvenționate, și cu atît mai puțin celor subvenționate.

Necesitatea soluției menționate se precipită aproape agresiv în condițiile în care România, fără prea multă cumpănire din partea politicienilor săi, s-a aruncat cu fundul gol în marea

aventură a deschiderii vamale prin acordurile semnate cu Uniunea Europeană și cu CEFTA, unde membre sînt țări cu agriculturi mult mai eficiente decît cea românească și, în plus, în mai toate cazurile, subvenționate.

Lipsa de eficiență a agriculturii românești este pusă în evidență de numeroase aspecte. De pe pămînturile aproape cele mai bune din Europa se obțin în România cele mai mici recolte la hectar din Europa. În urma reformei fondului funciar, proprietatea a devenit preponderent privată, dar suprafața medie a exploatații agricole a ajuns la 1,7 ha, suprafață care nicăieri în lume nu poate asigura practicarea unei agriculturi eficiente. Fără lichidarea acestei fărîmițări și deci fără creșterea substanțială a suprafeței medii a exploatații agricole – proces care nu poate avea loc decît prin vinzare-cumpărare, pe baza falimentării exploatațiilor neperformante –, nu se poate concepe un viitor agriculturii ro-

mânești. Că acest proces va fi dureros este o cu totul altă problemă. Și la fel de clar trebuie să fie pentru toată lumea că actuala situație de generozitate statală față de deținătorii de teren agricol – nici un impozit, nici o altă obligație socială – nu poate dura, pentru că se răzbuună împotriva societății înseși prin accentuarea ineficienței agriculturii, prin incurajarea rupturii acesteia de piața internă și externă, de timpurile moderne și, nu în ultimul rînd, prin agravarea discriminărilor în materie de tratament fiscal și a problemelor bugetare. Neimpozitarea agriculturii nu poate fi decît un substitut pervers și contraproductiv al imposibilității subvenționării agriculturii – un lux pe care, de fapt și de fapt, România nu și-l poate permite.

Intr-o demonstrație de demagogie fără fisură, mai toți oamenii politici români cer statului, în scopuri electorale, să subvenționeze agricultura, fără a preciza și de unde ar putea dispune statul român de fonduri în acest sens. Se argumentează că pînă și țările industriale dezvoltate subvenționează agricultura, ignorîndu-se pur și simplu faptul că numai țările cu o industrie dezvoltată fac un asemenea lucru, pentru că doar în țările respective există un alt sector – și acesta este industria! – care să fie în stare să pună la dispoziție resursele necesare. În România, subvenționarea agricul-

turii este economic imposibilă pentru că industria nu se ține pe picioarele proprii și nu numai că nu are de dat, ci și chiar pretinde mereu agriculturii, îndeosebi prin prețurile nerezonabile practicate. O explicație principală a faptului că, de plidă, grîul românesc costă cu cca 40% mai mult decît în medie pe plan mondial este că tot ceea ce reprezintă aport indispensabil în produs din partea industriei (echipamente agricole, servicii pentru lucrări agricole, îngrășăminte, substanțe chimice împotriva dăunătorilor) este livrat agriculturii la prețuri prohibitive, emblemă a necompetitivității și neperformanței. În România nu se poate pune problema unui transfer net de resurse dinspre industrie spre agricultură, căci n-ar fi de unde, problema fiind doar aceea a încetării subjugării agriculturii de către o industrie neperformantă. Și dacă, în acest cadru, un rol va fi rezervat bugetului, atunci se pot căuta și găsi mecanisme, dar cu condiția de a canaliza resurse pentru a sprijini performanța în agricultură. Opoziția actuală se străduiește din răsputeri să reia falimentar sistem de a canaliza resurse către agricultura de stat, care nu numai că nu are de partea sa justificarea performanței, dar s-a dovedit o adevărată „gaură neagră”. Din păcate, puterea actuală n-a imaginat, deocamdată, ceva mai bun, trecînd, prin sistemul de cupoane, în extrema cealaltă, la fel de contraproductivă, de a da fiecăruia cîte puțin și, evident, nimeni nu se alege realmente cu ceva. Un sistem folositor ar fi doar acela de a canaliza resurse – atît cît poate oferi bugetul – spre agricultorii privați ați de performanță, indiferent de implicațiile sociale.

PS
pe scurt

Avertisment al agenției de rating Moody's

Agenția internațională de rating financiar Moody's a anunțat o posibilă reducere a calificativelor acordate pentru datoria externă a României și pentru depozitele bancare. Moody's a justificat deteriorarea perspectivelor pentru România prin faptul că dificultățile din mediul politic al țării continuă să împiedice progresul reformelor structurale, în special al celor din privatizare și sectorul bancar, subminînd stabilitatea macroeconomică. Agenția Moody's atrage atenția că România s-a dovedit a fi inferioară celorlalte țări din Europa Centrală și de Est în implementarea reformelor de piață, ceea ce a afectat creșterea economică pe termen mediu. (A.B.)

Senatul în sesiune extraordinară

Biroul Permanent al Senatului a aprobat luni, 10 august, convocarea acestei Camere legislative în sesiune extraordinară. Aceasta se va desfășura în zilele de 26, 27, 31 august și 1 septembrie. În cadrul sesiunii, vor fi supuse spre aprobare *Legea proprietății publice a statului*, *Legea concesiunii și Legea finanțelor publice locale*. La propunerea PDSR, va fi dezbătut și un proiect elaborat de Guvern, privind situația din agricultură. (A.B.)

PS
pe scurt

ASCULTĂ

B B C

PROGRAMUL INTEGRAL

ÎN BUCUREȘTI LA

UNIPLUS Radio

69.8

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

Seria Eliade

ÎN LIBRĂRII

MIRCEA ELIADE
OCULTISM
VRĂJITORIE
ȘI
MODE
CULTURALE

MIRCEA ELIADE
SAMANISMUL
ȘI
TEHNICILE
ARHAICE
ALE
EXTAZULUI

MIRCEA ELIADE
INDIA
BIBLIOTECA
MAHARAJAHULUI

NOU

E știut că interviurile, prin spontaneitatea și rapiditatea lor, reprezintă un excelent mijloc de a forța experimentarea adevărului unei personalități sau, dimpotrivă, de a-i confirma nulitatea. Mai puțin evident este că interviurile constituie o radiografie nu doar a celui care se exprimă, ci și a celui care pune întrebările. Un recent interviu, publicat în numărul de luni 10 august al ziarului *Cotidianul* (anul VIII, nr. 79/2124, pp. 8-9), ne oferă prilejul de a verifica în amănunt aceste observații. Directorul ziarului, Ion Cristoiu, intervine pe Constantin Alexa, ofițerul SRI care a dezvăluit presei angajamentul de informator al Securității al fostului ministru al Sănătății, Francisc Barany și, în același timp, comentează acest interviu în editorialul său („Și dacă la cirna navei e unul beat?”). Cum se știe, în urma acestei dezvăluiri ministrul și-a dat demisia (dar a rămas agățat de stăbule ca prim consilier al succesivului său), iar ofițerul SRI care a permis scurgerea de informații secrete către presă a fost pus sub anchetă penală. Suspendat din poziția sa de conducere a SRI, ofițerul de informații explică acum gazdei sale rațiunile gestului său.

Un patriot îngrijorat și dezinteresat

Primul răspuns etalează motivele pentru care un ofițer de informații devotat țării și instituției, cum Constantin Alexa se consideră, a divulgat presei documente considerate a fi „secrete de stat”? (Nota bene: „Secret de stat” este, în logica SRI, și angajamentul de informator al fostei Securități. După cum se vede, n-am scăpat de retorica secretului de stat: regimul Constantinescu se lăfăiește în impreciziile ei la fel de puțin onorabil ca și regimul predecesorului.) Motivele insubordonării sale, susține căpitanul Constantin Alexa, au fost strict patriotice. Nu poate fi bănuț de partizanat politic, deoarece nu este atașat „de vreo ideologie din țara noastră”, iar interesele materiale îi sunt indiferente. Argumentul său probatoriu este următorul: la data la care a luat decizia de a-l divulga presei pe Francisc Barany, ofițerul Alexa era, cum singur spune, călare „pe caii cei mari”, deoarece primea salarii de merit și tocmai trebuia să fie avansat: „funcția există și imi fusese destinată”, afirmă el modest, animat de o adevărată clarviziune patriotică.

Referitor la fondul chestiunii, argumentația sa este următoarea. Pro-

H.-R. PATAPIEVICI

O radiografie la minut

blema lui Francisc Barany nu este deloc aceea că a fost informator al fostei Securități înainte de '89, ci constă în faptul că, încă din 1990, a fost monitorizat de către SRI pentru „activitățile sale antiromânești”. Când acesta a fost numit ministru în guvernul României, SRI a informat (se pare) autoritățile competente despre aceste activități, dar informațiile nu au fost luate în seamă (se pare). Dându-și seama că prezența lui Francisc Barany în guvernul României face parte dintr-un plan care vizează dezintegrarea României, ofițerul SRI Constantin Alexa, care lucra de mai mulți ani la

când cineva e acuzat de crimă, îi faci proces că-și înjură vecinii.

Pentru a construi acest raționament, Constantin Alexa operează citeva distorsiuni logice. De-a lungul întregului interviu, acestea nu sunt singurele. Flatulența verbală, imprecizia gândirii și inconsistența de argumentare constituie adevărate „amprente mentale ale acestui lung interviu-confesiune. Se știe, de la istoricii care s-au ocupat cu istoria mentalităților, că distorsiunile logice și patologice amprentelor retorice sunt indicatorii cei mai siguri ai structurii mentale prin care o epocă își exprimă, cel mai adesea inconștient, specificul. Din această perspectivă, am sentimentul că interviul acordat de Constantin Alexa lui Ion Cristoiu constituie o radiografie la minut involuntară a speciei de utilaj mental pe care o pune între el și lume acel ofițer de informații care a rezultat din altoirea la limbajul noului regim a fostului lucrător de securitate. Desele referiri ale căpitanului Constantin Alexa la respectul pe care îl poartă profesionalismului și patriotismului colegilor săi de la „Diviziunea de Apărare a Integrității Teritoriale și a Unității Statului Român”, unde a lucrat când s-a ocupat de monitorizarea lui Francisc Barany, întăresc sentimentul că mentalitatea ofițerului de informații degajată de interviul său nu este izolată, ci tipică. Iată-i portretul robot.

Ofițerul de informații postcomunist

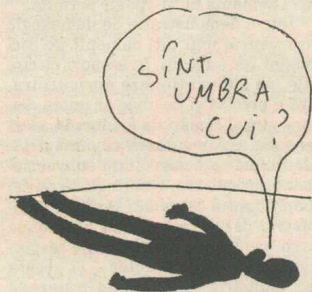
Ofițerul de informații postcomunist a învățat un anumit limbaj al prudenței. El nu își va declara deschis partizanatul politic, va uza de un limbaj al neutralității, va invoca cu pietate Constituția și va afirma cu credință dogma echidistanței serviciilor secrete față de partidele politice. Cu toate acestea, citeva accente speciale însoțesc indelebil și acest limbaj de aparentă neutralitate. Constantin Alexa, e drept, afirmă principiul neînregimentării politice, dar, totodată, disociază cu insistență interesul național de interesul partidelor politice, argumentând că partidele urmăresc doar interese politice și de aceea nu fac, cel mai adesea, deloc politică națională. Politicul, se însinuează, nu poate fi național, deci ar fi mai bine să ne îndreptăm spre o societate fără partide, dar cu servicii secrete responsabile. Astfel, deși invocă constant Constituția, în fapt, ofițerul SRI o încalcă, deoarece el substituie ideii de reprezentare politică națională, consfințită de Con-

stituție, ideea unei instituții secrete care ar cunoaște mai bine interesul național decât reprezentanții națiunii. Mai mult, într-un loc este sugerat faptul că ofițerul SRI poate hotărî singur când anume partidele politice fac politică națională și când nu, ceea ce revine la afirmația că instituția serviciului secret ar trebui să fie suverană, adică să nu mai fie subordonată Parlamentului, care, cum se știe, reprezintă o radiografie politică a țării.

Un alt accent, la fel de frapant, este următorul. Vorbind de cauza națională a învățămîntului în limba română, ofițerul SRI deplunge dispariția CAP-urilor, care, în concepția sa, constituiau singura bază economică a învățătorului de țară român. Ideea sa economică majoră este aceea că UDMR a fost impus la guvernare de instituțiile economice internaționale și că, în cazul unor alegeri anticipate, politica economică a statului se va reorienta: abia prin această reorientare baza învățămîntului în limba română nu va mai fi periclitată. Altfel spus, capitalismul favorizează partida anti-națională, în timp ce singură autarhia socialistă face politică națională. Cu asemenea idei, nu mai miră caracterizarea potrivit căreia coaliția condusă de PDSR „era o coaliție formată inclusiv din partide naționale”. Îngrijorează însă faptul că în SRI tipul mental curent continuă să fie cel care consideră că PUNR și PRM sunt partide naționale, adică partide pentru care interesul național trece înaintea celui strict politic. Aceste accente fixează în mod clar idealul politic al ofițerului de informații Constantin Alexa. El este pentru un stat în care serviciile secrete determină politica națională, iar partidele, dacă în genere ar mai fi permise, ar trebui să fie „partide naționale”, de felul celor conduse de Gheorghe Funar și de Corneliu Vadim Tudor. Recunoaștem în presupozitia disocierii dintre politic și național vechia marotă a trădării bunului popor de către răul politician, împachetată în principiile citorva emoții pavlovienice tenace, cum ar fi valoarea națională a socialismului economic și puterea autorității de a crea ordine prin decret.

Instabilitate logică și delir profesional

Trebuie să spunem citeva cuvinte și despre disciplina de gândire a acestui ofițer de informații. Cele mai puternice trăsături ale gândirii sale sunt instabilitatea logică și inflamația prin delir de persecuție. Prima trăsătură este frapantă în special în situațiile în care gândirea sa este confruntată cu dialogul. Spre pildă, la un anumit moment, Constantin Alexa califică greșel de vorbire al ministrului Barany (integrare pentru integritate) ca fiind „o bilbă absolut întâmplătoare”; Ion Cristoiu, care întreabă pentru a fi confirmat sau, când nu obține răspunsul dorit, deturneză pur și simplu sensul, îl ajută pe căpitan cu următoarea sugestie: „deci nu a fost o

această acțiune, se hotărâște să acționeze. Cînd? Cînd află că la depunerea jurămîntului, în loc să jure „pentru integritatea României”, Francisc Barany s-a bilbuit, jurînd „pentru integrarea României”. Deoarece, probabil, în concepția ofițerului SRI integrarea României se poate face numai împotriva integrității ei, căpitanul Alexa se hotărâște să intervină. Dar, în mod curios, deși Constantin Alexa consideră că activitatea de informator al fostei Securități este mai puțin gravă decît cea de complotist antinațional, ofițerul nostru se decide să dea publicității nu dovezile care ar fi demonstrat activitățile antiromânești ale lui Francisc Barany, ci angajamentul acestuia de informator. Altfel spus,

INSTITUTUL EUROPEAN

Colecția ESEURI DE IERI ȘI DE AZI

Hermann Keyserling
Jurnalul de călătorie al unui filosof
 China. Japonia. America

Traducere de Victor Durnea

Tipărit în 1920, după o călătorie în jurul lumii, *Jurnalul* lui Hermann Keyserling (1880-1946) se recomandă a fi citit ca un adevărat roman, în care descrierile plastice, evocările și observațiile directe sînt conectate la spiritul meditării, de mare deschidere spre problemele insului și ale lumii.

ISBN 973-586-178-X
392 pag

În aceeași colecție, în pregătire:
 Henri Bergson, *Teoria risului* (ediția a II-a)
 Henri Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței* (ediția a II-a)

Iași • Str. Cronicar Musiea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
 Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
 e.mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

DIN SUMARELE VIITOARE

• Opinii despre contractul Bell Helicopters • Actul de la 23 august azi (documente inedite, opinii ale istoricilor) • Sorin Alexandrescu: „Fenomenul legionar: cuvîntul și fapta – sau despre un caz colectiv de miopie politică” • Despre universitatea în limba maghiară: Andrei Cornea, Gabriel Andreescu, Daniel Vighi, Pompiliu Teodor, Horváth Andor, Mihai Șora, Enykő Magyari-Vincez, Valeriu Stoica, Adrian Năstase • Ion Vianu: „Jacques Lacan și istoria psihanalizei în Franța” • Mihaela Miroiu: „Antifeminism și conservatorism” • Noțiunea de crimă împotriva umanității, în lumina procesului lui Maurice Papon – conferință susținută de Nicolas Weill, ziarist la Le Monde • Lansare de cărți: „Un român la Paris”, „Călătorie neizbutită” de Dumitru Țepeneag și „Momentul oniric” de Leonid Dimov și Dumitru Țepeneag

bilbă, ci dinadins a zis că jură pentru integrarea României și nu pentru integrarea României", Alexa, cu deplină semănătate, uită ce a zis, și răspunde: „Cert... În nici un caz nu s-a bilbăit. N-a fost vorba de o bilbă”. Gîndirea acestuia ofițer de informații nu pare a fi capabilă să păstreze un sens univoc pentru expresiile pe care le folosește. La întrebarea dacă Barany ar fi fost mai puțin primejdios pentru siguranța națională ca ministru al Muncii (întrebare de tipul „nu-i așa că?”), răspunsul este „nu”, dar precizează cinci rînduri mai jos „da”. În alt loc afirmă că ar fi subiectiv să afirme că *Serviciul de ajutor maltez* îi discriminează pe români în favoarea maghiarilor, dar, în propoziția imediat următoare, susține senin că, „în mod evident”, principala sarcină a numitei organizații este chiar discriminarea.

Susține mereu că nu face judecăți de valoare, dar toată poziția sa este puternic colorată de antipatia vădită pe care i-o trezește ideea de maghiar, care, pentru Constantin Alexa, este construită ideologic cu ajutorul unor calificative precum „iredentist”, „revizionist”, „separatist”, „agent al dezintegrării teritoriale a României” etc. „Maghiarul” din concepția lui Alexa nu este omul de pe stradă, omul cu care poți fi vecin, ci este un construct ideologic ofensiv, în care e imediat recunoscut modul în care tematiza fosta *Securitate* minoritățile naționale. Ajungem astfel la cea de-a două trăsătură marcantă a gîndirii sale, care este delirul profesional de tip paranoic. Față de comunitatea maghiară, ofițerul de informații Constantin Alexa are o atitudine de panică paranoică. În repetate rînduri, insistă asupra faptului că *SRI* nu se ocupă în special de maghiari, că el personal nu are nimic cu nici un maghiar, că în *UDMR* sunt o sumedenie de oameni despre care nu se poate spune nimic rău. Cu toate acestea, acest ofițer *SRI* nu are nici un dubiu că există un plan de dezintegrare a României, care funcționează din 1990, și din care face parte trimiterea la studii, în Ungaria, a maghiarilor din Transilvania și a ceangăilor din Moldova și constituirea unui învățămînt superior maghiar în România. Pe de altă parte, Constantin Alexa este sigur că scopul a ceea ce el numește „organizații hungariste” nu este guvernarea României, ci dezintegrarea ei. Or, ne întrebăm, ce organizație maghiară cere învățămînt superior în limba maghiară și, în același timp, participă la guvernarea României? Evident, *UDMR-ul*. E jenant de limpede că, pe de o parte, limbajul de suprafață al ofițerului *SRI* este cel modern, echidistant, neutru, profesionist, cerut de *Constituție*, în timp ce, pe de altă parte, limbajul de substan-

ță, al faptelor și al motivațiilor sale profunde, este unul șovin, marcat de complexele, atât de vizibile, ale socialismului național și complotului mondial îndreptat împotriva României. Or, cu un asemenea utilaj mental nici nu te poți apăra de adevărații agresori, nici nu poți consolida democrația în România. Dimpotrivă, tolerând în serviciile secrete asemenea ofițeri nu faci decît să pregătești consolidarea partidelor șovine, de tip PRM, deoarece angajații *SRI* vor fi constrînși, pe linie ierarhică, să vadă în astfel de partide singurele partide cu adevărat naționale.

Rezervă

S-ar putea, în unele cazuri, ca ofițerul *SRI* Constantin Alexa să aibă dreptate. Dacă acuzațiile aduse *UDMR* sunt toate bazate pe procese de intenție (și nu pot avea ca efect decît întărirea curentului șovin din *UDMR*), unele din acuzațiile aduse lui Francisc Barany nu pot fi trecute ușor cu vederea (legăturile cu serviciile de spionaj maghiare). Aici sunt două chestiuni, la fel de iritante. Dacă aceste informații sunt adevărate, cine are autoritatea morală de a le confirma? Dar cît de adevărate pot fi niște informații despre minoritari care au fost construite în interiorul unei filozofii a minoritarului primitivă și șovină? Concepția despre minoritari pe care o trădează argumentațiile căpitanului Constantin Alexa, de altfel larg împărtășită de Ion Cristoiu, este una care vine din vechiul regim. Este o rușine pentru țară și o nerușinare din partea *SRI* să avem azi, în 1998, oameni care, prin convingerile lor sincere prelungesc mentalitatea, ticurile și idiosincraziile vechiului lucrător de *Securitate* și care reproduc ca ceva lipsit de alternativă, într-o societate cu obiective democratice, tipul de patriotism al vechiului regim comunist. Așa ceva mi se pare un scandal moral nemăsurat și fac responsabili de această situație, direct, pe cei doi președinți care au avut posibilitatea să reformeze serviciile secrete românești și nu au făcut-o: Ion Iliescu și Emil Constantinescu. Pe de altă parte, a vedea ce anume este adevărat și ce anume este fals în afirmațiile *pur tehnice* ale lui Constantin Alexa trebuie să fie sarcina cuiva responsabil. A cui, însă? Este *SRI* o instituție responsabilă? Este comisia parlamentară de supraveghere a activității *SRI* responsabilă? Oricît mă uit în jur, în structurile puterii, nu văd oameni responsabili: văd doar oameni dispuși să jertfească puterii și castei din care se întrec a face parte *orice*. Între șovini care delirează și nesătuii care crapulează suntem singuri. Noi și cei care încă nu se văd.

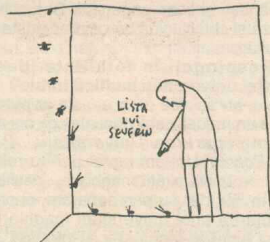
Meciul politic Severin - Roman, runda a doua?

ȘERBAN ORESCU

Declarațiile generalului Cornel Grigoraș, șeful *Diriecției de protecție din SIE*, urmate la scurt timp de declarații, să le zicem complementare, ale fostului ministru de Externe, Adrian Severin, au stîrnit și vor stîrni în continuare, desigur, numeroase comentarii. E vorba de proliferarea spionajului străin, de funcționarea serviciilor secrete românești menite a-l combate. În spatele acestor aspecte implicînd interese naționale s-ar putea să se afle însă și unele interese personale.

După cum se știe, fostul ministru de Externe, Adrian Severin, a adus într-un interviu din ziarul *Azi* din 22 septembrie 1997 o serie de acuzații pe cît de grave, pe atît de nenominalizate: „... am văzut cu ochii mei probe indiscutabile atestînd că vreo doi-trei directori ai unor cotidiane de mare tiraj sînt agenți ai unor servicii străine, că vreo doi șefi de partid celebri și chiar prețuiți sînt și ei agenți străini bine finanțați din afară, că vreo cîțiva mari luptători pentru drepturile omului sînt foști informatori ai Securității, că vreo cîțiva mari combatanți anti-corupție au făcut mari matrapazluciri și acum sînt șantațați, executînd ordinele șantațistilor fără crîcnire...”

După cum era firesc, domnul Severin a fost somat de primul-ministru din acea vreme să prezinte dovezi în sprijinul alegațiilor sale, ceea ce domnia sa n-a făcut. Serviciile secrete *SRI* și *SIE*, s-a spus într-un comunicat oficial în coadă de pește, au constatat fenomenul, adică spionajul străin deplins de domnul Severin, fără a identifica spionii indicați de dînsul. Orice spirit logic își pune întrebarea: cum poți să constăți spionajul fără a identifica spionii? În

mod evident, comunicatul *CSAT* era cunoscut cu ață albă. Domnul Severin o fi înghițit în sec, dar a tăcut și a plecat de la *Ministerul de Externe*, acceptînd o marginalizare politică, după cum se pare, fără întoarcere.

Recentele declarații ale generalului *SIE* Corneliu Grigoraș, urmate de interviurile domnului Severin din ziarul *Cotidianul* și *Cronica*, par să anunțe o nouă repriză. La 31 iulie, generalul, între timp destituit, dar nu dezmințit de șefii săi, declară că în proporție de 99,99% lista (de spioni) a lui Severin fusese adevărată. Se pune din nou întrebarea, ca și în noiembrie anul trecut: cum de a acceptat Severin marginalizarea, avînd dreptatea de partea sa, și de ce nu o mai acceptă acum? Între timp, s-au făcut, pare-se, noi investigații (la ele și face aluzie fostul ministru de Externe). Să aibă aceste investigații ca obiect principal pe domnul Petre Roman, pe care generalul Grigoraș îl acuză că în timpul studiilor din Franța făcuse parte din rețeaua lui Mihai Caraman, cunoscut spion român la cartierul general NATO, în anii '70, care lucrase pentru Uniunea Sovietică? Generalul nu prezintă probe privind activitatea de spion sovietic a domnului Roman, dar susține că la ordinul ministrului Apărării de după Revoluție, generalul Nicolae Militaru, același Caraman, devenit după Revoluție șef al spionajului român în străinătate, a distrus actele incriminatoare. Întrebat la 4 august de ziarul *Cotidianul* cum comentează aceste afirmații ale generalului Grigoraș, domnul Severin a răspuns că dispune de „unele informații”, dar că dorește să discute în prealabil cu domnul Roman, cu care nu se mai întîlnise de luni de zile.

Se întîlnesc, oare, în contextul Roman două interese politice care au evoluat pînă acum în paralel? Domnul Severin știe că, avîndu-l pe domnul Roman în fruntea PD, viitorul său politic e pecetluit. După cum, actualul președinte al țării știe că, foarte probabil, domnul Roman va candida la prezidențialele din 2000. N-ar fi deci chiar exclus, dacă ținem cont că „organele”, știu și ele aceste lucruri, ca rezultatul celei de-a doua runde din meciul politic Adrian Severin-Petre Roman să difere de cel din runda întâi, dacă bineînțeles în joc s-ar amesteca eventual chiar arbitrul.

Uzina „Tractorul” are din nou curent electric

Uzina „Tractorul UTB SA” a fost deconectată, marți seara, timp de cîteva ore, de la rețeaua de furnizare a energiei electrice. Măsura de cîtă luită pentru că uzina nu a achitat la timp o factură în valoare de 2 miliarde de lei, reprezentînd o parte din datoria uzinei către *Sucursala de Distribuție a Energiei Electrice, „Electrica” SA*. Prefectul Ioan Oprîș a intervenit, însă, iar uzina a fost reconectată la rețeaua de energie electrică. Datoria totală a Uzinei „Tractorul” către *Sucursala de Distribuție Brașov* se ridică la 21 de miliarde de lei. (A.B.)

PS
pe scurt

Salariile personalului sanitar achitate cu întîrziere

Cadrele medii sanitare se pregătesc să redeschidă conflictul de muncă, pentru că plata salariilor pentru luna iulie s-a făcut cu întîrziere. O decizie în acest sens va fi luată pe 20 august, la *Consiliul Național al Federației Sanitare*. Salariile pentru luna iulie ar fi trebuit să fie plătite începînd cu data de 4 august, dar plata acestora a întîrziat cu peste o săptămînă. Potrivit legii bugetului, salariile pentru luna iulie ale angajaților din sectorul sanitar sînt achitate din fondul colectat la *Asigurările Sociale de Sănătate*. Șeful *Diriecției Buget din Ministerul Sănătății*, Teodor Negru, spune însă că încasările la acest fond s-au făcut în proporție de numai 60-65%, motiv pentru care salariile nu au putut fi plătite la timp. El precizează că vor fi luate măsuri urgente pentru a se evita situațiile de acest gen. (A.B.)

MEMIRA

A apărut!

Dan Badea

AVEREA PREȘEDINTELUI CONTURILE CEAUȘESCU

strict secret • CIA
5 miliarde dolari • teroriști • DIE
operațiuni speciale • contrabandă

O carte incitantă și periculoasă. Bani lui Ceausescu pot fi recuperați, totul este să vrem cu toții asta!

COMENZI: C.P. 36-38 Bucuresti

Grupul parlamentar UDMR din Camera Deputaților a depus pe 29 iunie a.c., la Biroul Permanent, o propunere legislativă pentru reînființarea și organizarea Universității de stat în limba maghiară, cu sediul în Cluj. Aceasta ar urma să funcționeze în subordinea MEN, cu Rectoratul în Cluj și facultăți sau colegii în Cluj, Tirgu Mureș și alte localități. Proiectul mai

prevede că Ministerul Educației Naționale va asigura finanțarea și baza materială necesară funcționării Universității. Consiliul Reprezentanților UDMR a hotărât, pe 28 iunie, să avanseze un termen precis, respectiv sfârșitul anului, pentru înființarea acestei universități. O comisie guvernamentală, formată din 12 profesori și reprezentanți ai Executivului,

studiază posibilitatea înființării ei, urmînd să-și prezinte concluziile pînă la sfârșitul anului.

Cu privire la acest subiect, în următoarele numere ale revistei vom publica opiniile unor politicieni și reprezentanți ai societății civile (Mihai Șora, Horváth Andor, Andrei Cornea, Enikő Magyari-Vincze, Gabriel Andreescu, Pompiliu Teodor, Daniel Vighi).

Mă îngrijorează amplificarea unei probleme simple

De ce ați cerut o universitate în limba maghiară?

Noi considerăm că, pentru păstrarea identității proprii, o comunitate minoritară are nevoie de instituții de sine stătătoare, alți în domeniul culturii, cit și în domeniul educației. După părerea noastră, educația, învățămîntul în limba maternă nu înseamnă în exclusivitate o predare în limba respectivă, ci presupune și puterea și posibilitatea de organizare, de conducere, de decizie a intelectualilor minorității respective. Cu alte cuvinte, nu este vorba de clădiri separate, ci de a avea instituții de sine stătătoare în care deciziile sînt luate de intelectualii minorității respective.

Ce-i lipsește Universității „Babeș-Bolyai”, care are secții puternice de limbă maghiară?

Nu are. Opinia publică românească este în permanență indusă în eroare prin diferite declarații. Imi pare rău că trebuie să spun acest lucru, în primul rînd, domnului ministru Andrei Marga, care a fost și rectorul Universității „Babeș-Bolyai”, induce în eroare opinia publică. În cadrul acestei universități există o predare în limba maghiară în cadrul unor grupe. Sînt grupe de studenți, de exemplu, la matematică, biologie, chimie, 15-20 de studenți în cadrul cărora predarea obiectelor se face în limba maghiară. Pentru acest scop există la Universitatea „Babeș-Bolyai” cadre didactice, asistenți, rectori, profesori, maghiari sau care vorbesc și limba maghiară. Dar nu numai că nu există facultăți, dar nu există nici catedre în limba maghiară. De fapt, nu există nici ceea ce noi numim „secție”. Practic există doar grupe de studenți care au această posibilitate de a avea un învățămînt în limba maghiară. Deciziile însă, sînt luate în continuare de către catedrele, facultățile, senatul universității fără a acorda cea mai mică putere de decizie cadrelor didactice maghiare. Atunci cînd domnul Andrei Marga, afirmă că această problemă e rezolvată, spune un neadevăr. Dau un alt caz: aparent, domnia sa, atacă numai ideea instituției de sine stătătoare. Dar în același timp, a făcut totul pentru a respinge solicitarea noastră de a introduce la Academia de Muzică „Gheorghe Dima”, din Cluj predarea în limba maghiară, bineînțeles, în cadrul unor obiecte teoretice.

Ministrul Andrei Marga vorbea la un moment dat de posibilitatea înființării unei universități multiculturale. Care este opinia dumneavoastră față de această idee?

Este, deocamdată, un model ipotetic în România. După părerea mea, conviețuirea culturilor și mentalităților este un lucru important, dar ideea acestei coexistențe nu poate exclude ideea instituțiilor de sine stătătoare. Procesul de

MARKO BÉLA, președintele UDMR

„Domnul ministru Andrei Marga induce în eroare opinia publică”

educație într-o anumită limbă trebuie să aibă o anumită autonomie. Dau un exemplu: o piesă de teatru (să nu ne referim la educație, ci la cultură) se joacă ori în limba română, ori în limba maghiară; ar putea exista și excepții, un fel de happening. Deci, care-i multiculturilitatea, în cazul unei piese de teatru? Bineînțeles că coexistența, cunoașterea reciprocă sînt importante. Din acest punct de vedere eu aș putea să dau ca exemplu, învățămîntul de nivel mediu. În Transilvania există: licee mixte cu o secție română și o secție maghiară și există licee de sine stătătoare, și licee românești și licee ungherești. Și funcționează și ele. Nu văd de ce n-ar exista și facultăți.

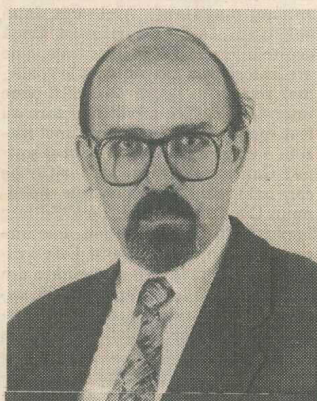
Respingeți în totalitate ideea acestei universități multiculturale?

Nu, eu aș zice că și acesta ar putea să fie un model viabil, mai ales că noi nu dorim separarea Universității „Babeș-Bolyai”. Noi am luptat pentru reînființarea universității maghiare, desființată în '59, dar nu prin separare, ci prin înființarea unei universități maghiare. Acest lucru ar însemna că, totodată, în cadrul Universității „Babeș-Bolyai” ar trebui într-adevăr să realizăm un model multicultural. Dar, încă o dată, acest model multicultural este inexistent.

Este jignitoare ideea că nu trebuie să fim lăsați singuri

Această idee pare a fi prins mai bine decît cea a universității în limba maghiară.

Am impresia că motivele pentru care ideea unei universități de sine stătătoare este refuzată sînt de ordin politic, nu profesional. Pentru noi, încetul cu încetul, ideea că noi nu trebuie să fim lăsați singuri devine extrem de jignitoare. Se caută o modalitate să fim păziți: dacă nu români, atunci germani, alte minorități. Dar să avem pe cineva lângă noi, să nu fim lăsați singuri. Nu cumva să comitem ceva; împotriva cui? Împotriva majorității, împotriva statului, împotriva țării? Observați de exemplu declarațiile partenerilor noștri, din coaliție și, în general, declarațiile politicienilor. Se recunoaște faptul că societatea noastră ar avea nevoie de un învățămînt universitar în limbile minorităților, că cererea este justifi-

cată. În același timp, se caută un model în care noi să nu fim lăsați singuri. Sîntem păziți de cineva. De ce nu punem acest semn de întrebare pentru instituțiile românești? Adică nici românii să nu fie lăsați singuri și să existe numai universități multiculturale. Sînt lăsați în pace fiindcă ei sînt acasă? Dar noi nu sîntem acasă? Iată că ideea devine imediat ridicolă.

Înființarea acestei universități a fost discutată și prevăzută în protocolul de guvernare?

M-aș referi mai întîi la textul Ordonanței de urgență nr.22/97 și la textul Legii învățămîntului. Textul ordonanței figurează într-un protocol semnat și există o dispoziție prin care minoritățile au dreptul să înființeze instituții de învățămînt superior în limba maternă. În programul comun de guvernare se optează, pe de o parte, pentru universități multiculturale, iar pe de altă parte, pentru universități de sine stătătoare în limbile minorităților. Deci, din acest punct de vedere, există un acord de principiu foarte clar. Nu există o înțelegere privind locul, caracterul instituției, cîte facultăți etc. În schimb, în iunie am convenit cu liderii coaliției să înființăm o comisie pentru a stabili modalitățile concrete de înființare a unei astfel de universități în limba maghiară. În urma acestei înțelegeri există o hotărîre de guvern prin care s-a înființat respectiva comisie. Deci ultimele declarații, ale liderilor coaliției contestă propriile lor angajamente.

Credeți că această universitate ar putea fi finanțată de Ungaria?

După părerea mea, ar fi obligația statului român să finanțeze o astfel de universitate. Solicitanții sînt alți de mulți, pînă la urmă, oficial, este vorba despre 1.700.000 de maghiari, așadar, o comunitate mare de plătitor de impozite și nu este vorba de o discriminare pozitivă atunci cînd se solicită o finanțare într-o astfel de universitate. Statul ar trebui să

ia în considerare solicitarea unei comunități atât de mari. Dar dacă unii fac referiri la lipsa surselor de finanțare o astfel de soluție ar putea să fie binevenită.

Ce credeți că vor face tinerii maghiari care vor termina o astfel de universitate? Formîndu-se într-un spațiu exclusiv maghiar, nu vor avea dificultăți să se adapteze într-un spațiu extra-maghiar?

Noi vorbim de o experiență care a existat în țara noastră. Avem foarte mulți intelectuali, care au absolvit universitatea maghiară desființată în '59 și care s-au încadrat foarte bine nu numai în secume sau în lumea maghiară, așa cum se spune. Pe de altă parte, nimeni nu-și pune o astfel de întrebare cînd avem studenți, intelectuali care au absolvit Universitatea Oxford sau Cambridge sau alte universități din Occident. Îi primim pe toți cu brațele deschise înapoi.

Pentru mine, problema nu e cea a unei universități maghiare, ci a drumului pe care România îl va alege. Mă îngrijorează amplificarea unei probleme simple care ar putea fi rezolvată foarte repede. Mă îngrijorează că elita noastră politică se lasă influențată de către o anumită parte a presei, este atentă mai mult la conjunctura politică momentană decît la provocările viitorului.

Unele declarații indirecte ale liderilor coaliției, cum că ei ar avea voința de a impune anumite soluții, dar din cauza atmosferei sau din cauza presiunilor venite din partea propriilor lor partide sau din partea electoratului nu o pot face, demonstrează, de fapt, o lipsă de voință reală a acestor lideri.

Un lider politic trebuie să-și asume cîteodată și măsurile nepopulare, dacă ele se impun. Cu toate că eu nu cred că existența unei universități maghiare la Cluj ar tulbura viața cetățenilor din Constanța sau mai știu eu de unde.

Veți ieși de la guvernare dacă această problemă nu se va rezolva?

Mi se pune mereu această întrebare, mai ales în ultimele zile. Cîteodată aștept să fiu întrebant și cînd ieșim. Sau de ce nu ați ieșit pînă acum? Dacă vom ajunge într-o situație în care această coaliție începe să ia măsuri anti-minoritare, nu vom mai putea fi în alianță. Dau un exemplu: ordonanța de urgență privind Legea învățămîntului este la momentul actual în vigoare. Dacă prevederile existente în ordonanță vor fi suprimate, ne vom afla într-o astfel de situație.

Problema este modul de abordare a chestiunii, anume, relațiile româno-maghiare în interiorul țării și între cele două țări, situația minorităților, ideea de identitate națională, de națiune. Încă de acum un an, cu aceeași vehemență, s-a discutat problema istoriei și geografiei. Era aparent vorba de istorie și geografie, cum azi nu e vorba de o universitate maghiară. Și atunci, și acum este vorba despre calea pe care România dorește să o aleagă și din acest punct de vedere eu sînt extrem de îngrijorat.

Interviu realizat de
Iulian Anghel

1998

18 - 24 august

PS
pe scurt

La 13 august, la Cluj, președintele Emil Constantinescu a declarat că sprijină caracterul multicultural al universităților din România. El a precizat că Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj nu poate fi dezmembrată, autonomia ei fiind garantată de Constituție. Șeful statului a afirmat că nu își va exprima o poziție mai fermă în chestiunea universității maghiare, atîta timp cît Legea învățămîntului se află în dezbaterile Parlamentului, iar Comisia de evaluare a modalităților de înființare a unei asemenea universități nu va ajunge la o concluzie în acest sens. (A.B.)

universitatea în limba maghiară

Recent v-ați pronunțat, într-o declarație, în favoarea organizării multiculturală a Universității, ca alternativă la asimilare și la separare etnică. De ce ați făcut declarația?

În ultimele săptămâni s-au intensificat discuțiile privind forma instituțională a învățământului superior în limba maghiară. Aceste discuții au cumulat, între timp, multe imprecizii și confuzii, încât, în calitate de ministru al Educației Naționale, era datoria mea să lămuresc lucrurile și să exprim optica ministerului. Am arătat că forma instituțională a învățământului superior este stabilită prin reglementări și proceduri legale. Am amintit că programul de guvernare al coaliției este axat pe soluția universității multiculturală și că toți liderii partidelor din coaliție și-au declarat susținerea pentru această soluție. Am adăugat că notificările recente ale organismelor paneuropene favorizează soluția multiculturală. Am argumentat, ca și în anii trecuți, în favoarea multiculturalismului, luând în seamă argumente istorice (nici o separare etnică în învățământul universitar din Transilvania nu a rezistat), argumente izvorâte din actuala abordare europeană (care legitimează multiculturalismul și nu separările etnice) și argumente ale consecințelor inacceptabile ale separării (între care regrouparea etnică a oamenilor și, în particular, ca o altă consecință, subminarea reformelor).

Unii analiști – e adevărat, foarte puțini – consideră multiculturalitatea ca o nouă formă de reprimare a aspirațiilor minoritare. Care este evaluarea dumneavoastră?

Nu am acum spațiu pentru un excurs privind sensurile multiculturalismului, spre a lămurii acest aspect. Sper să o fac într-o intervenție viitoare. Se poate observa, însă, că asupra multiculturalismului se pronunță intelectualii locali, puțin informați în domeniu, care amestecă lucruri de naturi foarte diferite. Este complet falsă asimilarea multiculturalismului cu o formă de reprimare! Cel puțin la Universitatea „Babeș-Bolyai”, din care a luat startul abordarea explicit multiculturalistă a universității, problema găsirii unei structuri de conviețuire non-conflictuală, într-un mediu cultural divers, în care s-au profilat tradiții culturale românești, maghiare, germane, evreiești, s-a pus deja în decembrie 1989. Mărturie stau documentele culturale ale timpului. Problema s-a discutat intens în preajma adoptării *Cartei Universității „Babeș-Bolyai”*. La nivelul legislației învățământului din 1995, majoritatea intelectualilor români din universitate – în pofida cunoscutelor presiuni locale la aplicarea monolingvismului și a monoculturalismului – au optat pentru organizarea Universității „Babeș-Bolyai” pe trei linii de studii – română, maghiară, germană – și pentru multiculturalismul subsecvent. Opțiunea aceasta a fost susținută de majoritatea intelectualilor maghiari și germani implicați. Departe de a reprimă aspirațiile diferitelor comunități etnice, multiculturalismul a fost perceput ca o soluție ce permite promovarea acestor aspirații. Soluția s-a bucurat și se bucură de aprecieri pozitive din partea organizațiilor paneuropene și a intelectualilor lucizi care s-au apropiat de universitatea clujeană.

Între timp, multiculturalismul nu s-a transformat dintr-o soluție tolerantă într-o carcasă limitativă pentru libertăți. Multiculturalismul rămîne, oricum am privi lucrurile, forma toleranței, iar pentru a ne convinge de aceasta este destul să-l comparăm cu formele monolingvismului și, în fond, ale monoculturalismului. Este cazul să abandonăm acum multiculturalismul? Opinia mea este că nu e cazul. Trec peste împrejurarea că abandonarea multiculturalismului ne-ar întoarce la aceleași naționalisme de provincie pe care, cel puțin la Cluj, le-am depășit în viața academică în

ANDREI MARGA,
ministru al Educației Naționale

Multiculturalismul – o formă a toleranței

1995. Accentuez importanța consecințelor abandonării soluției multiculturalismului – care ar trebui gândite precis de cei care se lansează în reflecții pe acest teren.

Care este comentariul dumneavoastră la ideea unei universități de stat exclusiv în limba maghiară?

Complicația specifică și nemijlocită ce apare în legătură cu această idee provine din punerea problemei ca problemă de stat (a statului român, se înțelege). Nu stăruie asupra împrejurării că nici o universitate din România nu are astăzi în titlu sintagma „universitate de stat”. Nu detalez aici împrejurarea că relația „stat”, „public”, „privat” în învățământul din țările europene este ea însăși în mișcare în zilele noastre. Subliniez, însă, că, oricum am evalua statele na-

ționale, dacă sîntem lucizi și responsabili, va trebui să recunoaștem că ele sînt astăzi realitatea de bază a organizării și culturii europene și că ele au o logică a construcției (nu numai în România, ci oriunde în Europa!) și o simbolică imanentă, care sînt astăzi ceva natural. Cine incriminează asumarea lucidă și onestă a acestei realități drept „naționalism etnic” este liber să o facă, dar săvîrșește o eroare care, fiind elementară, nici nu merită să fie combătută.

Pînă unde s-a ajuns în organizarea multiculturală la Universitatea „Babeș-Bolyai”?

Organizarea multiculturală de la Universitatea „Babeș-Bolyai” este reală, în dezvoltare. Trebuie să menționez că nu toate problemele universitare au culoare etnică. La universitatea clujeană accesul la funcțiile academice este mediat de competiția programelor și de candidaturi ce se anunță public. Universitățile, ca oriunde, sînt însă parte a mediului cultural și politic cuprinzător și resimt efectele controversei ideologice din societate. Catedrele și facultățile nu au (deocamdată), în legislația noastră, autonomie financiară (în cele mai multe țări, de altfel, autonomia financiară revine universităților!), dar aceasta nu este o chestiune interetnică, ci una ce ține de legislație și reformă. Pînă unde a ajuns organizarea multiculturală la universitatea clujeană? Am evocat evoluția acestei organizări în articolul „*Experiencing Multicultural Organization: The Case of Babeș-Bolyai University*”

(1997), publicat în revista *Higher Education in Europe* (I, 1998), încît nu reiau datele ei. Menționez doar că organizarea multiculturală a fost elaborată de o comisie româno-maghiară-germană, compusă din intelectuali de la universitatea clujeană, ale cărei lucrări au fost, pentru acuratețea reconstituirii, înregistrate cu acordul celor implicați. Comisia, după ce a dezbătut majoritatea chestiunilor în cauză, și-a întrerupt lucrările, în 1997, la cererea colegilor maghiari.

Care este situația la această oră? Anul academic 1998–1999 se deschide aici cu programe de licențiere în română (80), maghiară (38), germană (11). Debutează linia de masterat în studii iudice. Debutează, de asemenea, *Facultatea de Studii Deschise*, care asigură licențieri interdisciplinare și interlinguale (română, maghiară, germană, engleză). Rețeaua colegiilor se extinde la Sfîntu Gheorghe (română și maghiară), Gheorghieni (română și maghiară), Satu Mare (română, maghiară și germană), Bistrița (română), Sighetu Marmației (română). Posturile didactice se alocă liniilor de studii română, maghiară, germană, specificitate lingvistic, conform extensiunii programelor lor. Fiecare facultate dispune de secretariate ale liniilor de studii, în mod distinct. Nici o decizie privind vreo linie de studii nu este luată fără aprobarea reprezentanților ei. Aceștia funcționează aleși de cei ce lucrează în linia de studii respectivă, la nivelul departamentelor, facultăților, universității. Deciziile privind selectarea personalului didactic, stabilirea efectivului de locuri pentru admitere, programele de cercetare științifică sînt luate de cei ce lucrează în linia de studii respectivă. Ca o constatare, menționez *împrejurarea că, în ultimii ani, la Universitatea „Babeș-Bolyai” nu s-a înregistrat nici o reclamație în legătură cu vreo discriminare etnică.*

Interviu realizat de
Rodica Palade

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

Avînd în vedere încercările de dezinformare printr-o prezentare trunchiată a datelor despre învățământul superior în limba maghiară la Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, din respect pentru corecta și completa

informare a opiniei publice, reamintim lista specializărilor și numărul de locuri pentru care se organizează la Universitatea „Babeș-Bolyai” admitere și școlarizare completă în limba maghiară, în anul universitar 1998–1999.

Nr. crt.	Facultatea	Specializarea	Nr. locuri		
1.	Matematică și Informatică	1. Matematică	25		
		2. Matematică–Informatică	25		
2.	Fizică	3. Informatică	25		
		4. Fizică	30		
		5. Matematică–Fizică	25		
		6. Chimie	25		
3.	Chimie și Inginerie Chimică	7. Chimie–Fizică	25		
		8. Biologie	20		
4.	Biologie și Geologie	9. Biologie–Chimie	10		
		10. Ecologie și Protecția Mediului	10		
5.	Geografie	11. Geologie–Geografie	10		
		12. Geografie	25		
		13. Geografie–Limbă și literatură străină	20		
		14. Colegiu de topografie, cartografie și cadastru funciar (Gheorgheni)	22		
		15. Geografia turismului (Gheorgheni)	35		
		16. Limba și literatura maghiară–Limbă și literatura română sau o limbă și literatură străină sau Etnologie maghiară	75		
6.	Litere	17. Actorie	8		
		18. Teatologie	6		
		19. Istorie	25		
		20. Filosofie	25		
		21. Sociologie	15		
		22. Asistență socială	15		
		7.	Istorie și Filosofie	17. Actorie	8
				18. Teatologie	6

23. Istoria și Teoria artei	10
24. Istorie–Arheologie	5
25. Biblioteconomie–Istorie	10
26. Biblioteconomie Arhivistică	15
27. Psihologie	20
28. Psihopedagogie specială	15
29. Pedagogie–Limbă și literatură maghiară	15
30. Științe politice	10
31. Jurnalistică	10
32. Colegiul de administrație publică locală (SF. Gheorghe)	25
33. Colegiul de administrație publică locală (Satu Mare)	20
34. Management (Sf. Gheorghe)	30
35. Educație fizică și Sport	25
36. Teologie Reformată–Litere sau Etnologie	20
37. Teologie Reformată–Asistență Socială	15
38. Teologie Romano-Catolică–Istorie	15
39. Teologie Romano-Catolică–Litere	30
TOTAL:	791 locuri

Menționăm de asemenea că la *Facultatea de Drept* sînt aprobate 50 de locuri doar pentru candidații aparținînd minorităților naționale.

Biroul de presă

Falsele dileme

Analiza fenomenului colaboraționismului, specific regimurilor comuniste, rămâne unul dintre cele mai complexe și importante obiective aflate pe agenda priorităților în procesul „reconstruirii” pe temeuri solide a societății civile. Între numeroasele criterii ce pot fi folosite, cele mai importante rămân desigur cel politic, juridic, istoric și moral. Aplicarea primelor două, respectiv cel politic și juridic, au teoretic, prin natura consecințelor asupra clasei politice actuale, un efect devastator, sinonim cu însăși dispariția acesteia în *extremis* de pe scena politică. Ca atare, nu trebuie să mire pe nimeni eforturile extraordinare făcute de aceasta în ultimii opt ani pentru trivializarea subiectului prin manipularea și confuzionarea opiniei publice. Interesant de observat că sabotarea primelor două criterii, respectiv cel politic și juridic, s-a realizat în mare măsură prin utilizarea abilită a celorlalte două criterii, cel istoric și moral. Între acestea se numără și invocarea, nu de puține ori, în mod implicit sau explicit, a dezbaterilor intelectuale „aprinse” ce au loc pe plan internațional, pe tema cauzelor întinzării nepermis de îndelungate a declanșării unui real proces al comunismului. Or, o componentă esențială a acestei analize va fi tocmai abordarea colaboraționismului în întreaga sa complexitate. Unele țări foste comuniste au găsit soluții, fie și temporare, mai mult sau mai puțin adecvate propriilor lor condiții socio-istorice. În România postdecembristă, această temă a fost și continuă să fie *de facto* un *subiect tabu*. Sub acest aspect, restanțele societății civile românești la acest capitol se „aliniază” în mod firesc celor privind modernizarea politică, economică și socială. Mai mult, la o analiză atentă a situației, se va constata că întregul proces de modernizare a societății românești este puternic afectat tocmai relației de tip cauzal cu această spinoasă problemă. Absența unei soluționări, fie ea și imperfectă, a deviat și deviază în continuare cursul firesc al tranziției către o societate „normală”, viciată prin perpetuarea *de facto* la putere a fostei clase politice, acum recitată ideologic, funcționalitatea sistemului politic și deturneză ineficient, într-o societate aflată sub imperiul penuriei, importante resurse morale și materiale. Ca în orice societate aflată într-o criză de sistem, societatea românească resimte acut marele deficit de competență al guvernanților mai în toate sectoarele de activitate, dar mai cu seamă la nivelul *Executivului* și al *Legislativului*. În absența acceptării unei abordări politice responsabile a acestui subiect de către clasa politică, societatea civilă românească, la nivelul actual de dezvoltare este lipsită de mijloacele adecvate menite să sancționeze o atare stare de fapt. Mass-media, „*cea de a patra ramură a puterii*”, reprezintă una dintre puținele pîrgihii rămase la dispoziția acesteia, nu fără a menționa însă că ea însăși continuă să fie vulnerabilă și supusă influențelor, manipulării și presiunilor diferitelor grupuri de interese politice. În mod ironic, acestea din urmă, prin acțiunile întreprinse de mediatizare selectivă a unor cazuri particulare de colaboraționism, împușcă, cum se spune, doi iepuri deodată: capitalizează politic, prin mimarea interesului față de o temă majoră, resimțită de întreaga societate românească, și marchează „puncte” în confruntările de ordin tactic cu celelalte grupuri de interese ce reprezintă doar fațete diferite ale aceleiași clase politice. Drept consecință, majoritatea membrilor societății sînt tratați ca și în trecut, în pofida declarațiilor actualilor responsabili politici, drept o simplă masă de manevră. Ca și sistemul instituțional formal actual, întreaga viață politică devine astfel tot mai mult un „*Potemkin*”, o vitrină de uz extern a democrației originale românești. Modul în care *Parlamentul*, ca și *Executivul*, continuă să abordeze (mai bine zis să eludeze, prin mimarea interesului) în aceste zile problema colaboraționismului este extrem de edificator. Mai întîi, se poate observa cu ușurință ignorarea intenționată a bazei factuale reale a problemei.

Baza factuală a colaboraționismului

Colaboraționismul, place sau nu, a avut proporții de masă, mai ales la nivelul clasei politice, a birocrăției aparatului de stat și a sectoarelor de activitate economică. Această situație (care este departe de a fi specifică doar României) este confirmată pe deplin de însăși analiza bazei informativ operative a fostului *Departament al Securității Statului (DSS)*. O analiză obiectivă și onestă nu poate face abstracție, indiferent de geneza fenomenului și circumstanțele explicative, de următoarea realitate:

• În ultimii 40 de ani, *Centrul de Informare și Documentare (CID)*, respectiv *UM 0680* a dispus de o bază de date ce cuprindea milioane de dosare personale. În afara *CID*, mai dețineau baze de date

independente de același profil *Centrul de Informații Externe (CIE, actual SIE)*, *Departamentul de Informații al Armatei (fosta DIA, actualul DIM)*, *UM 0110* (fosta unitate informativă independentă, specializată în acțiuni informativ legate de țările socialiste), *UM 0195* (unitatea independentă specializată în contraspionajul extern, în prezent reînegrată *SIE*), și alte compartimente mai puțin importante pentru moment. Toate aceste unități informativă aveau drepturi speciale de acces, ca și de a prelua părți sau de a reține integral dosare din cadrul *CID* fără a da explicații detaliate. Drept urmare, sub aspect „calitativ”, partea cea mai importantă a componentei colaboraționiste a actualei clase politice se află în arhivele acestor instituții și nu la *CID*. O parte a informațiilor „mediate” și care provin de la *CID* sînt documente ce înregistrează fie faza incipientă de colaborare a celor în cauză, înaintea preluării de către unitățile informativ speciale, fie documente ce consemnează includerea colaboraționistilor în planurile de acțiune comune ale *Direcțiilor Securității Interne* cu unitățile informativ speciale independente;

• **Afirmația că baza de date informativă actuală ar fi fost grav compromisă prin distrugerea sau sustragerea unei însemnate părți a arhivei este incorectă.** Ambele categorii de acțiuni au avut într-adevăr loc, în mod sporadic, din motive lesne de înțeles: unele persoane au acționat pentru a „șterge” urmele, altele pentru a deține „polițe în alb” asupra celor care, mai devreme sau mai târziu, ar fi acces la putere. Numărul acestora, raportat însă la totalul existent în arhive, este insignifiant (sub 1%), chiar dacă se include o parte a clasei politice actuale. Afirmația este, însă, așa cum am menționat, incorectă întrucît dintre toate formele de arhive utilizate de unitățile militare menționate sînt relevante doar două: *cea clasică* (ca dosare fizice) și *microfilmarea dosarelor*. Nu înlămplător este ignorată cea de a treia formă: *arhivarea pe suport electronic*, cea folosită în sistemul calculatoarelor electronice.

Pînă în ianuarie 1989, *CID* transferase deja pe suportul magnetico-electronic peste un milion de dosare informativ. Fiecare unitate teritorială a securității interne folosea, de asemenea, propria sa bază de date cu caracter regional, complementară celei centralizate. Este de la sine înțeles că pentru unitățile informativ speciale independente situația nu putea fi, ca urmare a importanței profilului de activitate, inferioară celei de la *CID*. Conform metodologiei de lucru aprobate la nivelul cel mai înalt, bazele de date pe suport electronic erau actualizate permanent într-un număr de copii clar precizat și erau deposite în locuri ce asigurau prezervarea acestora chiar și pentru ipotetica situație că România ar fi fost invadată de o putere străină. Chiar și pentru celelalte două forme de arhive, care clasică și cea de microfilmare, au existat planuri similare de depozitare a părții celei mai „sensibile”, începînd cu plasarea lor în lăzi metalice și transportarea lor în locuri special amenajate, care nu ar fi trezit interesul persoanelor neavizate. **Cum, cu excepția devalizării fizice a unora dintre sedile Direcțiilor centrale și județene ale Securității, restul unităților informativ au trecut cu bine procesul „realinerii” la „noul” regim politic, concluzia logică ar fi că arhivele și baza informativă de date a acestora este... intactă;**

• Intensitatea procesului colaboraționist (fie și în

plan mimetic, formal, dar cu „acte”) la nivelul suprastructurii societății românești în perioada de pînă în decembrie 1989 va șoca societatea românească contemporană, dacă va avea vreodată curajul să se privească în oglindă. Cîteva exemple revelatoare în acest sens sînt în ceea ce privește fenomenul colaboraționismului:

– *Ministerul Afacerilor Externe*: peste 95% în centrală și 99% în cadrul oficiilor diplomatice din exterior;

– *Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale*: peste 90% în centrală și 99% la oficiile diplomatice economice din exterior, ca și la birourile companiilor mixte româno-străine cu sediul în țară sau în străinătate;

– *Întreprinderile de Comerț Exterior (ICE)* pe diferite profile de activitate economică: peste 90% în centrală din țară și 99% din reprezentanții acestora la oficiile economice din străinătate;

– *Ministerul Finanțelor, Banca Națională, BRCE* și celelalte principale instituții financiare: sectoarele și persoanele implicate în activități cu caracter internațional, tranzacții și operațiuni de importanță națională: peste 90%;

– Restul ministerelor de profil economic și industrial în sectoarele implicate în activități cu caracter internațional sau de importanță națională: peste 90%;

– *Ministerul Învățămîntului, Ministerul Justiției, Ministerul Culturii, Ministerul Sănătății*, instituțiile de cercetare științifică, *Agerpres*, principalele publicații și organizații (asociații) culturale centrale și județene; instituțiile subordonate sau coordonate de aparatul central de partid (gen *Trustul Carpați, Academia „Ștefan Gheorghiu”, Întreprinderi comerciale ale Gospodăriei de partid, Institutul de Istorie de pe lângă CC al PCR, Editura Politică, Era Socialistă* etc., toate în baza de lucru a *Direcției a V-a a Securității interne*); sectoarele și persoanele implicate în activități cu caracter internațional sau activități de interes național cu influență pentru imaginea sau interesele României în străinătate: peste 90%;

– În anul 1989, conducerea principalelor ministere menționate, începînd cu poziția de adjunct al ministrului și continuînd cu cele de directori generali, directori, șefi de servicii și de birou, era reprezentată de ofițeri acoperiți, ofițeri deplin conșpirați, referenți și colaboratori cu plată. O situație similară a existat și pentru toate întreprinderile de comerț exterior, celelalte instituții centrale și filialele lor județene;

– Pentru restul sectoarelor de activitate, indiferent de profilul de activitate, *Direcțiile centrale și județene ale Securității interne* au organizat supravegherea informativă pe obiective și profile de activitate creîndu-și rețele informativ conform metodologiei de lucru în care conceptul de „prevenire” ocupa un loc central. Odată cu apariția unui „eveniment” nedorit și de amploarea acestuia (de exemplu: evenimentele din Valea Jiului sau de la Brașov), activitatea de recrutare și creșterea numerică a rețelei informativ se accelera proporțional cu „pagubele” produse „ordinii și liniștii” interne;

– De-a lungul timpului, un singur om putea parcurge uneori toate treptele colaboraționismului: de la simplu informator, la colaborator (dacă devenea între timp membru PCR), colaborator cu plată, referent cu plată, ofițer neacoperit, acoperit sau deplin conșpirat, în cadrul aceleiași sau mai multor instituții. Informațiile și documentele ce atestă activitățile desfășurate de o asemenea persoană pot apărea cvasi-independent în diferite arhive sau au putut fi distruse parțial, în funcție de caracterul activității desfășurate. Pentru a demonstra încă odată caracterul extrem de complex al situațiilor în care un om s-a putut afla în diferite faze ale vieții sale (deși cazuri de acestea sînt numeric mai puține, dar în același timp sînt spectaculare cînd respectivul a ocupat sau ocupă și în prezent o poziție publică, vizibilă) să mai menționăm că unii dintre concetățenii noștri au început ca rezistenți ai regimului, pentru ca apoi să devină colaboraționisți, iar unii colaboraționisți au sfîrșit prin a deveni opozițanți sau disidenți ai regimului caueștit. La sfîrșitul anilor '70, cînd s-a produs procesul de „schimbare a găzuii” la nivelul generațiilor și s-a trecut la încadrarea serviciilor informativ (îndeosebi a celor de profil special) cu tineri absolvenți ai instituțiilor universitare, o condiție expresă pentru selecționare a fost aceea ca fiecare candidat să-și fi dovedit aptitudinile pentru munca informativă printr-o activitate anterioară de... informator. Unii din membrii guvernului actual se află în această poziție. Cum li se va fi judecat presupusa depozitie către primul ministru, prin calitatea de ofițer sau cea de informator? În același context, în ce măsură relevarea poziției particulare a acestora ar contribui la rezolvarea problemei de fond a colaboraționismului? Sînt doar cîteva situații

ale dosariadei

ce demonstrează necesitatea unei abordări competente în baza unor criterii menite să clarifice situația exactă a naturii activităților colaboraționiste și a gradului de nocivitate politică, morală etc. asupra societății românești, a unor segmente sau pur și simplu a membrilor individuali ai acesteia;

— În mediul rural, mai ales în perioada ce a urmat marelui exod către industria urbană, supravegherea informativă la nivel local a fost transferată organelor de miliție (mai exact, șefului de post), fiind coordonată în plan teritorial de organele de securitate județene;

— Prin însăși metodologia de lucru aprobată, șefii instituțiilor aveau contacte directe cu ofițerii DSS pe probleme de supraveghere informativă generală sau specifice profilului unității militare respective. Aceste „contacte” oficiale erau dublate de multe ori de activități de colaborare informativă personală, distinctă, a acestora, fie ca urmare a recrutării anterioare ocupării funcției de conducere, fie a potențialului informativ personal în rezolvarea unor probleme specifice DSS. De regulă, cel puțin unul dintre adjuccii șefului instituției acoperea atribuțiile acestuia în caz de indisponibilitate. Cu cât instituția respectivă avea un profil de activitate mai însemnat, cu atât mai mare era în mod obișnuit numărul contactelor realizate de diferitele unități operative ale DSS;

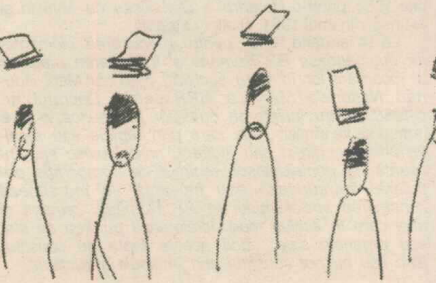
— Avându-se în vedere, de asemenea, metodologia de lucru conform căreia pentru atragerea la colaborare a membrilor PCR era necesară aprobarea primului secretar județean, orașenesc sau de sector (pentru municipiul București), în majoritatea situațiilor, în acest proces au fost implicați direct și secretarii organizațiilor de bază PCR din instituțiile respective. Datorită acestei situații, în pofida faptului că primii-secretari aveau obligația de a ține evidența membrilor de partid atrași la colaborare, *de facto*, secretarii de partid la nivelul organizațiilor de partid pe instituție cunoșteau majoritatea rețelei informative.

Lista mai poate fi încă completată, dar, din motive de spațiu, ca și din alte considerente, se poate aprecia că cele deja menționate constituie repere suficiente pentru așezarea analizei pe un făgaș serios și competent.

Criteriile interpretative ale colaboraționismului

Confruntate cu o „moștenire” factuală atât de complexă, societatea românească și forțele politice aflate la putere în ultimii opt ani au reacționat cit se poate de diferit. Cea dintâi, la nivelul general al populației, a resimțit nevoia unei clarificări de fond, mai ales în plan moral, iar unele organizații civice au solicitat și continuă să solicite completarea acesteia cu una de ordin politic și chiar juridic. Din nefericire, așteptările societății civile românești nu au fost împlinite nici la nivelul dezbaterii teoretice a problemei colaboraționismului și, evident, ca urmare a opoziției clasei politice, nici în planul deciziilor de ordin politic. Explicațiile sînt multiple și nu pot fi epuizate în cadrul acestui comentariu. Pot fi însă amintite câteva dintre ele. Mai întîi, ar trebui menționate circumstanțele politice complet nefavorabile, prin reacția totală adversă a regimurilor politice postdecembriste de a „lăsa” organizațiile civice să declanșeze acest proces. Un proces care, dacă ar fi urmat un curs firesc, ar fi condus la punerea în discuție a însăși legitimității politice a „noii” clase politice. Apoi, elita intelectualității românești și organizațiile civice ale acesteia au fost supuse unui extraordinar proces de presiune, intimidare și manipulare pentru a abandona abordarea problemei sau menținerea dezbaterii la un nivel total „neprimejdios” pentru cei vizați în vîrful piramidei politice. Nu în cele din urmă, trebuie recunoscut că însăși o mare parte a acestei elite a fost și rămîne vulnerabilă la „fluturarea” manipulativă de către cei interesați a „amenințării” relevării propriului trecut, ca și al exacerbarii disensiunilor din cadrul acesteia pe teme ce nu au legătură cu fondul problemei colaboraționismului. „Dezbaterea” perpetuă în cadrul organizațiilor civice a modalităților și formulelor folosite în alte țări (Germania, Africa de Sud etc.) și absența umitoare pentru mulți observatori străini a unei formule decente „românești” nu poate fi nici ea trecută cu vederea. Nimic nu poate egala însă extraordinarul proces de mobilizare a tuturor resurselor necesare de către fosta clasă politică comunistă (a se citi „nomenclatura și aliații săi strategici”) pentru perpetuarea controlului politic în noile condiții socio-politice postdecembriste. Și cum ar fi putut fi alta reacția față de abordarea problemei colaboraționismului, cînd componenta decisiv majoritară a acesteia se încadra perfect definiției problemei, iar realizarea acestei abordări pe cele patru

criterii menționate ar fi egalat cu acceptarea sinuciderii politice? În primii șase ani ai regimului Iliescu, poziția fostei clase politice comuniste, convertită peste noapte la „democrația” de tip capitalist a fost cit se poate de fermă: blocarea inclusiv pe cale legislativă a accesului societății civile la baza factuală a colaboraționismului românesc în schimbul alinierii politice a colaboraționistilor la noile formațiuni politice proliferate sub umbrela fostei nomenclaturi. Subiectul colaboraționismului a devenit astfel *de facto* un tabu politic ce a conferit, în schimbul obedienței, avantaje politice, materiale și prestigiu social unui important segment al societății. Unii analiști au încercat să justifice „reciclarea ideologică” a fostei clase politice ca fiind „obiectiv necesară” întru salvagardarea intereselor naționale (a se citi „supraviețuirea însăși a statului național”), tocmai avîndu-se în vedere moștenirea colaboraționismului de masă la nivelul aparatului și instituțiilor de stat și imposibilitatea de a găsi înlocuitori necompromiși. Cit de falsă și păgubitoare tocmai pentru România, ca țară, s-a dovedit a fi această soluție se

poate vedea azi „cu ochiul liber”, fără a fi mare specialist în procese de tranziție și modernizare politică. Dimpotrivă. Criza economică și morală cu care se confruntă azi România s-a adîncit și a devenit criză de sistem. „Egoismul” feroc al fostei și actualei clase politice (aceasta din urmă augmentată cu elemente și grupuri de interese autohtone și străine dintre cele mai compromise) au făcut din interesele acestuia o prioritate absolută (a se citi „instinctul de supraviețuire și o totală amoralitate”) în detrimentul total al intereselor naționale pe care, culmea, le invocă tot timpul în mod demagogic și manipulativ. După victoria în alegerile din noiembrie 1996, societatea românească și îndeosebi organizațiile civice au așteptat în zadar ca noua coaliție să aducă schimbările promise în abordarea problemei colaboraționismului. Rezultatul frustrărilor reciproce se poate vedea cu ușurință atunci cînd se evaluează nivelul relațiilor existente între *Alianța Civică* și partidele politice membre ale Convenției Democratice. Un lucru este cert: atitudinea actualului regim față de problema colaboraționismului rămîne același barometru neiertător pentru radiografierea corpului politic al acesteia, ca și pentru regimul Iliescu. Realizînd proporțiile de masă ale fenomenului, ca și gradul de „contaminare” în propriile lor formațiuni politice, factorii aflați la guvernare se află într-o situație chiar mai delicată decît cea a regimului Iliescu. Drept urmare, asistăm, în această chestiune, nu numai la absența unei voințe politice construite pe o abordare politică competentă, dar și la un șir de blîbii decizionale, ce agravează criza politică, economică și morală a României de azi. **Opinia publică realizează că dacă, în timpul regimului Iliescu, societății civile i s-a refuzat clar și ferm dreptul de a aborda problema, în regimul Constantinescu se încearcă pur și simplu crearea impresiei că problema se rezolvă conform promisiunilor politice, ceea ce reprezintă o falsificare a realității. Modul în care proiectul de lege promovată de senatorul Ticu Dumitrescu a fost receptat, tuns și frezat în timpul dezbaterilor reflectă tocmai atitudinea reală a conducerii partidelor politice aflate la guvernare. Reluarea sesiunii de toamnă a Parlamentului și „dezbaterea” proiectului în Camera nu vor face decît să consfințească procesul început în cadrul dezbaterilor din Senat. Autoacordarea de către CSAT de „certificate morale” pentru membrii săi, idem același proces și pentru membrii guvernului, au lăsat opinia publică românească, ca și pe observatorii străini avizați, într-o stare de totală perplexitate. Aceste acțiuni se autodefinesc prin ele însele ca exemple de manipulare politică menită să dezamorseze o posibilă reacție explozivă prin distragerea atenției**

opinii publice de la fondul problemei. Deciziile în sine sînt produsul unui deficit nu numai de competență politică, dar și de logică aristotelică. La nivelul CSAT s-a aplicat un criteriu diferit de identificare a foștilor colaboraționiști, față de cel aplicat membrilor guvernului, acesta din urmă permițînd prezența foștilor ofițeri (a se reține pluralul) DSS, ca și a informatorilor. Logica șchioapătă rău de tot, nu numai prin aplicarea de criterii de abordare politico-gumilastice de la o instituție la alta, dar și pe ansamblu. Mai întîi că „certIFICATELE” nu au fost cerute expres de nimeni, și apoi nu au nici o acoperire în condițiile în care fondul informativ continuă să fie gestionat politic chiar de CSAT. Chiar și așa, presupunînd, prin absurd, că vîrfurile piramidei politice este format din ne-colaboraționiști, ce efect are acest fapt în condițiile în care restul piramidei este ocupat în majoritate de colaboraționiști?

În realitate, atît Președinția, cît și primul-ministru, prin auto-acordarea de certificate de puritate moral-politică, au încercat să inducă subliminativ în conștiința opiniei publice faptul că sub aspect politic condamnă colaboraționismul și nu îi vor tolera pe colaboraționiști în actuala guvernare. Ceea ce este fals atît la nivel moral, cît și din punct de vedere pragmatic, avîndu-se în vedere evoluția situației politice actuale din țară. Utilizînd o logică ceva mai adecvată, actualii guvernanți au la îndemînă, printre altele, cîteva soluții care să permită cu adevărat abordarea politică decentă și nepartizană a problemei colaboraționismului. Între acestea se numără:

— asumarea deciziei politice publice unilaterale privind aminarea *sine die* a clarificării problemei colaboraționismului, prin invocarea de motivații politice, economice, morale etc.;

— organizarea unui referendum național privind actualitatea abordării serioase a acestei teme complexe, avînd între soluții și abandonarea temporară sau definitivă a acesteia; indiferent de rezultatul consultării publice, prin consecințele oricăreia dintre alternative, societatea românească se va elibera de coșmarul „șantajului informativ” ce otrăvește viața politică românească actuală și este folosit cu precădere ca mijloc tactic de confruntare de către grupurile de interese aparținînd clasei politice; odată eliminat acest monopol, se va putea intra într-un real proces de tranziție spre „normalitate”;

— necesitatea stringență ca indiferent de decizia politică finală de a se aborda serios și organizat problema colaboraționismului sub egida organizațiilor civice sau de a amîna această decizie, să se acționeze de urgență pentru modificarea actualului cadru legal de „gestionare” a fondului informativ al DSS. Acesta trebuie încredințat spre gestionare unui organism reprezentativ al societății civile care să excludă posibilitatea manipulării preferențiale a acestuia de către grupurile de interese politice; justificarea politico-legală: în orice stat democratic revizuirea, indiferent de natura activităților controlate, sînt atribuții independente și nu aservite instituției respective.

Cu riscul de a mă repeta, afirm că abordarea temeinică a problemei colaboraționismului în România are implicații morale, juridice și mai ales politice extrem de serioase. Trivializarea intenționată a acesteia, ca și sabotarea sistematică de către forțele politice interesate a eforturilor depuse de organizațiile civice, nu trebuie însă să descurajeze pe cei ce doresc cu adevărat repunerea României pe făgașul real al democratizării și modernizării sistemului ei politic. Ei trebuie să-și amintească că istoria a demonstrat cu prisosință că nici o clasă politică, oricît de egoistă și reacționară ar fi, raportată la interesele naționale, nu poate împiedica la infinit elita intelectuală să-și exercite rolul de forță motrice a progresului în societatea civilă. Cu cît mai tîrziu, cu atît mai nefast pentru clasa politică în cauză.

În ceea ce privește situația actuală, nimeni nu cred că este în măsură să prevadă evoluția exactă a lucrurilor, dată fiind multitudinea vectorilor ce interacționează, ca și caracterul probabilistic al reacțiilor ce vor marca fiecare etapă intermediară. Un lucru însă mi se pare cert: atîta timp cît „disputele” în jurul acestui subiect se vor fundamenta pe o realitate măsluită și manipulată, iar forțele politice aflate la putere vor reacționa incompetent, singurul rezultat va fi producerea perpetuă de „false dileme”. Situație perfect explicabilă pînă în noiembrie 1996, dar total inacceptabilă la nivelul societății civile după acea dată.

Washington
9 august 1998

Distrugerea elitei politice românești

Modelul

Decretul *Despre teroarea roșie* din 5 septembrie 1918, emis de președintele Ceka (poliția politică sovietică), Felix Djerzynski, pare să fi inspirat măsura arestării în masă a foștilor demnitari din România.

Modelul sovietic a fost preluat mai întâi în Bulgaria, unde, în intervalul septembrie 1944-aprilie 1945, s-a înregistrat un val de arestări în masă (cca 20.000 persoane), însoțite de execuții sumare sau de condamnări la moarte (2.730 persoane). Încă din 12 septembrie 1944, noul *Consiliu de Miniștri* bulgar, dominat de comuniști, a adoptat dispoziția „de reținere a aproape tuturor miniștrilor din cabinetele din perioada 1 ianuarie 1941-9 septembrie 1944; toți reprezentanții poporului de la a XXV-a Adunare populară ordinară, care «cu voturile lor au încurajat și au întărit politica respectivelor cabinete»; toți militarii care «prin atitudinea lor au dus țara la catastrofă și au pus în pericol armata». Potrivit istoricului bulgar Agop Garabetian, „printre cei condamnați la moarte au fost și cei trei regi, 26 miniștri, 8 consilieri ai regelui, 67 deputați, 47 generali și coloneli ș.a. La închisoare pe viață au fost condamnați 4 miniștri, 2 consilieri, 23 deputați etc.”.

În România, în anii 1945-1946, *Tribunalul Poporului* a judecat numeroase loturi de foști miniștri, generali și alți militari, funcționari publici, ziariști etc., învinuiți de

Gheorghe I. Brătianu

„crima de război și de dezastrul țării”, pronunțând în unele cazuri sentințe de condamnare la moarte. De regulă, pedeapsa capitală a fost comutată în temniță grea pe viață, cu excepția marșalului Ion Antonescu, a fostului vicepremier și ministru de Externe, Mihai Antonescu, a fostului guvernator al Transnistriei, Gheorghe Alexianu, și a fostului subsecretar de stat la *Ministerul de Interne* și inspector general al *Jandarmeriei*, generalul Constantin Z. Vasiliu, executați la *Penitenciarul Jilava*, la 1 iunie 1946.

Vasile Luca: „Scopul: compromiterea și distrugerea partidelor istorice”

Membri ai principalelor partide de opoziție (PNȚ și PNL), dar și social-democrați, alături de foști ofițeri, trecuți forțat în rezervă, au fost implicați în procesele „organizațiilor subversive” „*Tinerimea Română*” și „*T*”, din septembrie 1945 sau „*Sumanele Negre*” și „*Mișcarea Națională de Rezistență*” (MNR), din noiembrie 1946.

Intențiile liderilor comuniști în legătură cu aceste procese au fost exprimate deschis de Vasile Luca, în ședința *Biroului Politic al CC al PCR* din 26 iulie 1946: „Nu trebuie uitat scopul: compromiterea și distrugerea partidelor istorice”.

Tendința de discreditare a frunțașilor partidelor de opoziție, care au depus ca martori în aceste procese, în apărarea unor membri acuzați de autorități, a fost subliniată, dincolo de campania propagandistică dusă în presa comunistă, și de alegerea momentului desfășurării procesului MNR (la apogeul campaniei electorale) și al pronunțării sentinței (în prezua alegerilor din 19 noiembrie 1946, ale căror rezultate aveau să fie falsificate în favoarea coaliției guvernamentale dominate de comuniști).

Măsurile represive împotriva opoziției s-au înăspriț, prin valurile de arestări din martie și mai 1947 (în cadrul *Ordinului MAI nr. 18.000 și 50.000*, care sufocaseră activitatea partidelor de opoziție. Profund de hotărârea unor frunțași ai PNȚ de a părăsi clandestin țara, mai ales în intenția de a informa opinia publică internațională despre caracterul antidemocratic al guvernului din România, regimul comunist a aplicat, la 14 iulie 1947, lovitură de grație principalului partid de opoziție – PNȚ.

Prin „*capcana de la Tămădău*” – atent răzicat de serviciile de *Siguranță* comuniste – s-a trecut la arestarea liderilor, atât a celor de la centru (Ion Mihalache, Iuliu Maniu), cât și a celor județeni.

După anchete severe, acuzați de „*înalță trădare*” și „*complot*”, Iuliu Maniu și Ion Mihalache au fost condam-

nați la închisoare pe viață. Procesul lor din septembrie-noiembrie 1947 a marcat începutul unui șir dintr-o serie care a continuat, atingând apogeul cu arestările sistematice din august 1949, în rândurile frunțașilor național-țărăniști rămași încă în libertate.

Celelalte partide de opoziție, PNL și Partidul Social-Democrat Independent (PSDI), condus de C.-Titel Petrescu, și-au încetat, practic, activitatea, spre sfârșitul anului 1947. În primăvara anului 1948, numeroși frunțași ai acestora au fost arestați. Liberalii au fost reținuți fără proces, iar liderii PSDI au fost condamnați la ani grei de închisoare, sub acuzația de „*înalță trădare*”. A fost arestat, în aprilie 1948, și fostul ministru comunist al *Justiției*, Lucrețiu Pătrășcanu, cel care girase organizarea proceselor îndreptate împotriva unor frunțași ai opoziției și care, după un proces-spectacol regizat amănunțit de foștii săi tovarăși de partid, a fost executat în 1954.

Decrete după arestări

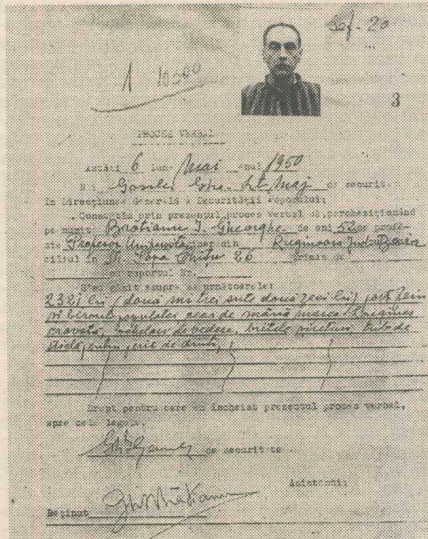
În urma aplicării *Decretului nr. 83* din 3 martie 1949, privind naționalizarea pământurilor moșierești, au fost dislocați și li s-a fixat domiciliu obligatoriu pe timp nelimitat în diferite localități din țară foștilor moșieri și familiilor acestora. Au fost afectați de acest decret și o serie de foști demnitari, între care Ion Cămărășescu și Gheorghe Tătărescu.

Măsurile administrative, aplicate arbitrar încă din primăvara anului 1949, au fost „legalizate” abia în octombrie 1950, printr-o *Hotărâre a Consiliului de Miniștri*, și extinse, din anul 1951, și altor categorii.

La 14 ianuarie 1950, „*pentru reducerea elementelor dușmănoase RP Române și în vederea pregătirii și încadrării lor în viața socială*”, *Prezidiul Marii Adunări Naționale (MAN)* a RPR a emis *Decretul nr. 6/1950 pentru înființarea unităților de muncă*, în care urmau să fie trimiși: „*Acei care prin faptele sau manifestările lor, direct sau indirect, primejdiesc sau încearcă să primejduiască regimul de democrație populară, îngreunează sau încearcă să îngreuneze construirea socialismului în RP Română, precum și acei care în acelaș mod defăimează puterea de stat sau organele sale, dacă aceste fapte nu constituiesc sau nu pot constitui prin analogie infracțiuni*”.

Familii evacuate, apartamente confiscate

În baza *Decretului nr. 6/1950*, un colectiv de cadre din conducerea *MAI*, sub conducerea ministrului adjunct Marin Jianu, la 27 martie 1950, a decis că vor fi internați,

Proces verbal de percheziție a lui Gh. I. Brătianu

în afara celor prevăzuți în textul decretului, „*apreciindu-se de la caz la caz: foștii demnitari ai guvernelor reacționare, inclusiv cele două dictaturi (carlistă și antonesciană), ca: miniștri, subsecretari de stat, secretari generali, foști diplomați, foști senatori, deputați, prefeți, primarii orașelor de reședință, iar pentru Municipiul București, primarii, ajutoarii de primar general și primarii de sectoare*”.

Cu același prilej, colectivul *MAI* a discutat un proiect de instrucțiuni privind bunurile celor internați. Pentru foștii demnitari, care urmau să fie internați, inițial, pe o perioadă de 24 de luni, instrucțiunile stabileau: „*Apartamentele celor internați cu o durată mai mare de 6 luni vor fi puse la dispoziția Spațiului Locativ, care la eliberare urmează a le procura locuințe (...)* Locuin-

țele acelor familii internați vor fi sesizate Spațiului Locativ, care urmează a aprecia, de la caz la caz, dacă este cazul a fi evacuată familia, dându-i-se altă locuință, sau poate rămâne pe loc”.

Prin *Ordinul nr. 100* *Cabinet* din 3 aprilie 1950, semnat de ministrul adjunct al *Afacerilor Interne* și director general al *Direcției Generale a Securității Poporului (DGSP)*, general-locotenent Pintilie Gheorghe (Pantiușa), se defineau: „*categoriile de cetățeni ce vor intra în obiectivele securității cu propuneri de a fi trimiși unităților de muncă*”:

1) *Toți cei care lansează sau răspundesc svonuri alarmiste, tendențioase, dușmănoase; ascultă și difuzează propaganda deșănțată a posturilor de radio imperialiste.*

2) *Toți cei ce aduc injurii PMR (Partidul Muncitoresc Român, n.n.), conducătorilor săi, Guvernului, Uniunii Sovietice și conducătorilor săi și țării lor de democrație populară.*

3) *Toți acei cetățeni români care întrețin legături de prietenie cu legațiile imperialiste, care au frecvență sau frecventează bibliotecile, concertele și în general manifestările propagandistice ale legațiilor imperialiste precum și toți cei ce sunt în relații cu familiile funcționarilor ambasadelor imperialiste (...)*

În baza acestui ordin, direcțiile regionale ale *Securității* au înaintat *DGSP* propuneri (tabele nominale) pentru arestarea și trimiterea în unități de muncă a „*elementelor dușmănoase*” a căror activitate nu se încadra în texte de lege.

Începând din luna aprilie 1950, notele informative obținute de la informatorii racolați de *Securitate* din anturajul foștilor demnitari au început să fie trimise în copie și *Biroului CM* (colonii de muncă) nou creat, unde, pe baza notelor și a dosarelor individuale, începte de foste organe de informații (*Siguranța* și *SSI*-ul), s-au redactat fișe biografice.

Întii arestarea, apoi „să se găsească motive de implicare în proces”

S-a realizat apoi un *Tabel de foști miniștri începând din anul 1918 pînă la 6 Martie 1945 propuși pentru arestare*, cuprinzându-i pe foștii demnitari, miniștri și subsecretari de stat, în care, pe lângă elementele de identificare (nume, vîrstă, funcția deținută), erau consemnate atitudini apreciate ca „*dușmănoase*”, de natură a permite încadrarea într-una din categoriile prevăzute în *Ordinul nr. 100/1950 Cabinet*. Prima pagină a tabelului conține o rezoluție nesemnată: „*Toate elementele politice care au avut rol în viața politică a țării. Să se găsească motive de implicare în proces*”.

Încă din toamna anului 1948, în rîndul foștilor demnitari, rămași nearestați, era răspîndită temerea că, în eventualitatea declanșării războiului dintre statele occidentale și Uniunea Sovietică, ei s-ar fi aflat în pericol de a fi deportați în URSS: „*Acum citeva zile a circulat în cercurile liberale brătieniste svonul că ar fi fost arestat Bebe Brătianu*”.

Acesta a afirmat unui cunoscut al său că acest svon, care nu-i place, ar putea fi pus în circulație intenționat pentru a obișnui opinia publică cu această idee.

Bebe Brătianu își arăta și îngrijorarea sa față de posibilitatea unei arestări, mai cu seamă (că) acum citeva zile a fost arestat și (George) Fotino, pe o chestiune politică. Este pregătit pentru o eventuală arestare, pe care o vede posibilă, afirmînd că în ultimul timp Ministerul de Interne dă o mare atenție liberalilor” (notă informativă din 10 noiembrie 1948; *Sursă serioasă Vlaicu*).

„...nu mai are ce vinde ca să mă trăiască”

Majoritatea foștilor oameni politici fuseseră deja expropriati de cea mai mare parte a averii, prin măsurile succesive de naționalizare a proprietăților industriale și bancare (iunie 1948), confiscare a moșiilor (martie 1949) și, în final, naționalizare a imobilelor (aprilie 1950). Pe deasupra, ei erau continuu hărțuiți de autorități.

În luna octombrie 1948, agenții fiscali îi sigilasera istoricului Gheorghe I. Brătianu obiecte personale, în contul sumei de 80.000 lei reprezentînd impozitul anual. În luna decembrie 1948, aceiași funcționari îi pretindeau impozitul profesional, deși de 16 luni fusese scos de la catedra de *Istorie Universală a Universității din București* și arestat la domiciliu, așadar aflat în imposibilitate de a mai realiza venituri. În acele condiții, soția istoricului exclama în fața subofițerilor de *Securitate* din casă că „*s-a luat totul, iar pe haine este pus sigiliul*” și că „*nu mai poate suporta atîta mizerie, deoarece Oficialii nu mai are ce vinde ca să mă trăiască*”.

Recensămîntul clădirilor și controalele *Oficiului de Închirieri al Primăriei* au sporit îngrijorarea foștelor elite politice sau economice, întărîta de zvonurile care circulau. Rapoartele de supraveghere semnalau: „*Numitul Gh. Brătianu este îngrijorat pentru faptul că (pe*

DEMNITARILOR (5/6 MAI 1950)

acei care nu sunt în câmpul muncii îi vor trimite la țară numai cu două geamantane și că în condițiile acestora nu se mai poate trăi".

Președintele PNL, Constantin (Dinu) I.C. Brătianu, era confruntat cu aceleași condiții de trai, și de urmărire polițienească. Într-o notă informativă din 4 mai 1950 – deci chiar din prezua arestării – se consemna că fostul lider liberal era „îngrijorat că nu mai poate face față cheltuielilor de întreținere a casei din Cal. Dorobanți (...) și a impozitelor”. În privința supravegherii, Dinu Brătianu preciza: „Până la apariția în ziare a chestiunii cu Vintilică Brătianu (nepot de frate al președintelui PNL, implicat în activitatea grupurilor clandestine de rezistență, stabilit la Paris – n.n.), Dinu Brătianu avea de cca 3 ani de zile un agent civil în permanență în casă care ședea în bibliotecă și care făcea cu schimbul timp de o săptămână. De la această chestiune cu Vintilică Brătianu au fost instalați în casă doi agenți, astfel că se ferește să discute chestiuni politice, deoarece nici nu aude bine, din care cauză trebuie să i se vorbească tare și atunci poate fi auzit”.

Noaptea de 5/6 mai 1950, ora 0.35

În baza unui ordin expediat direcțiilor regionale de colonelul Gavril Birtaş, șeful Direcției I Informații Interne din DGSP, în noaptea de 5/6 mai 1950 urmau să fie arestate un număr de 82 persoane, foști demnitari. Bilanțul acestei operațiuni, pregătite și desfășurate minuțios, la scara întregii țări, a fost înaintat conducerii MAI Cabinet, print-o Adresă cu nr. 43/41768 din 6 mai 1950: „La ordinul Dvs. de a pregăti și efectua ridicarea a unui număr de 82 elemente, vă raportăm următoarele:

În urma verificărilor efectuate pe teren s-a reușit identificarea a 74 persoane, restul de 8 neputându-se identifica. Dintre aceștia, Tătăranu Costel¹⁵ și dr. Vasile Prelpeanu¹⁶ sunt dispăruți de aproape doi ani de zile, ing. Georgescu Valeriu zis Rică¹⁷ a fugit în USA în anul 1947, iar numiții g-ral Ion Popescu, Romașcanu Mihail Grigore¹⁸, Traian Pop¹⁹, Moldovanu Victor²⁰ și Dinu Simian²¹ au fost evacuați fără a se menționa la Oficiile de Inchiriere noile lor domiciliu.

Pentru reținerea celor 74 elemente identificate s-au organizat 38 echipe a câte 6 tov., dintre care una de intervenție însumând un total de 228 tov. repartizați astfel: 115 de la Școala DGSP, 40 de la D(irecția)S(ecurității)C(apitalei) și 63 de la D(irecția)I.V. S-au dat instrucțiuni scrise fiecărei echipe, s-au dat formele pentru operațiuni în plicuri astfel ca fiecare echipă să facă două operațiuni, operațiunea fiind deplasată la orele 0.35 în noaptea de 5-6 mai 1950.

Rezultatul acestei operațiuni de ansamblu este următorul: Au fost ridicați 69¹⁵ nefiind găsiți următorii 5: Victor Slăvescu¹³ pentru motivul că a fost evacuat în ziua de 4 aprilie din str. Iuliu Tetrat, viceamiral Georgescu Ion¹⁴, din str. Paris nr. 43, care era plecat pentru măsurători de cadastru în regiunea Ciulnița-Fetești, g-ral Ion Popovici¹⁵, care era plecat în com. Ceptura Prahova la o vie, Anton Crihan¹⁶, care nu a fost găsit în str. Aviator Stîlpeanu nr. 12 și Nicolae Comăteanu¹⁷, care este plecat pe Șantierul din com. Comăneasca-Brăila într-o inspecție.

La toate aceste adrese au fost lăsate posturi fixe.

Pentru prinderea celor dispăruți s-au luat următoarele măsuri:

S-au făcut noi investigații la Oficiul Central de...
Din păcate, nu am reușit să identificăm în arhivele fostei Securități decît această primă pagină din raport; continuarea s-ar putea găsi ulterior, într-un alt dosar, deoarece documentele se dactilografiau, de regulă, în mai multe exemplare.

După ce le-au fost percheziționate locuințele, foștii demnitari arestați în Capitală au fost duși în arestul din subsolul clădirii Ministerului de Interne (devenit apoi sediul CC al PCR, iar din 1990, sediul Senatului), unde le fuseseră pregătite celule separate¹⁸.

Din arestul MAI, foștii demnitari au fost împărțiți, spre a fi imbarcați în dube, cu care au fost duși la Penitenciarul Sighet.

Familiiile lăsate muritoare de foame

La scurt timp după arestarea foștilor demnitari, familiile lor au fost evacuate din case, în acord cu Instrucțiunile privind bunurile celor internați, discutate în ședința din 27 martie 1950, a cadrelor din conducerea MAI. Dintr-o notă a Securității din 27 iulie 1950, rezultă că soția lui Gh. Brătianu a fost mutată în comuna Colentina, într-o cameră părăsită, fără geamuri, în care ploua înăuntru, iar sora lui Constantin (Bebe) Brătianu, împreună cu soacra sa, în vîrstă de 92 ani, a fost cazată într-o magazie, după ce i s-a refuzat cererea de a se muta în casa unei rude.

Într-un memoriu adresat ministrului de Interne, Teohari Georgescu (apelînd la „reputația Dvoastră de

dreptate”), Sofie Cihoski, soția generalului Henri Cihoski, care decedase la Sighet, încă de la 17 mai 1950, descria, în septembrie 1950, situația disperată în care se găsea: „aruncată din casă (casă făcută cu bani împrumutați la Casa Construcției, datorie amortizată timp de 15 ani), cu lucrurile confiscate, cu pensia soțului meu, general Henri Cihoski, neplătită – sunt lăsată muritoare de foame împreună cu fiul meu grav bolnav (...) iar eu avînd o vîrstă la care nu mai pot munci”.

Dincolo de situația precară în care fuseseră aduse, familiile celor închiși deplîngeau faptul că „nu pot întreține corespondență cu cei arestați și nici nu știu unde se află aceștia, pentru a le putea trimite pachete”.

După două săptămîni de la arestarea lui Gh.I. Brătianu, soția apela la bunăvoiața ministrului de Interne, solicitîndu-i permisiunea de a-i trimite soțului citeva „lu-

alăturat două dosare personale ce cuprind material informativ și material corp delict, cu privire la numitul Burileanu Dumitru din Craiova Str. Severinului Nr. 32, fost Guvernator la fosta Bancă Națională.

Cel de al doilea dosar personal interesează pe numitul Tătăreanu Alexandru fostul președinte al organizației PNL-Tătăreanu din județul Gorj, care în prezent domiciliază în București Str. Romană Nr. 17”.

D. Burileanu avea să fie arestat la 1 august 1950, în timp ce generalul Alexandru Tătăreanu se afla deja la Sighet, fiind arestat la 5/6 mai 1950.

Al doilea lot de foști demnitari a fost înaintat de DGSP Penitenciarului Sighet la 5 iulie 1950, cu repartizarea precisă pe celule, fixată de la București.¹⁹

La 13 iunie 1950 fuseseră arestat foștii subsecretar de stat la Ministerul Educației Naționale, Petre Mironescu-Mera, iar la 22 iunie 1950, fostul ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, Dimitrie R. Ioanescu.

La 1 august 1950, a fost arestat cel de al treilea lot de demnitari.²⁰

Printre cei întemnițați în cursul anului 1950, se numărau multe persoane în vîrstă de peste 75 de ani; precum Theodor Cudalbu (87), Dinu Brătianu (85), generalul Ion Popovici (85), generalul Mihail Racoviță-Cehan (84), C. Argetoianu (79), general Henri Cihoski (79), Dori Popovici (77), Sever Bocu (76), Aurel Vlad (75), Valeriu Moldovan (75), care au decedat în penitenciarul din Sighet, fără excepție. Tot la Sighet au murit însă și oameni sub 60 de ani, precum Gh.I. Brătianu (55, în condiții încă neelucidate), Radu Roșculeț (56), Ion Christu (58), Costel Tătăranu (59). Mai mult de o jumătate (45)²¹ dintre foștii demnitari arestați în anul 1950 au murit în penitenciar sau în domiciliu obligatoriu, majoritatea avînd mormîntul necunoscut. Familiilor celor morți în detenție nu li s-a comunicat nimic, iar certificatele de deces au fost eliberate cu ani de zile de întîrziere (de exemplu, în cazul Sighetului, unde au murit, în perioada 1950-1955, nu mai puțin de 44 de foști demnitari, actele de deces s-au completat retroactiv, în anul 1957).

La 20 noiembrie 1950, DGSP-Secretariatul solicita Direcțiunii Generale a Penitenciarelor ca „deținuți politici menționați mai jos aflați în penitenciare la dispoziția DGSP să fie ridicați din penitenciarele unde se găsesc și să fie trimiși la Sighet”. Cei trei nominalizați erau: fostul vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, generalul Gheorghe Mihail, și fostul ministru al Justiției, Mihail Popovici, de la Ocnela Mori, precum și fostul ministru al Agriculturii și Domeniilor, Ioan Hudîță, de la Craiova.

Grupul de foști condamnați în procesul conducătorilor PNT, în frunte cu Iuliu Maniu și Ion Mihalache, a fost adus de la Penitenciarul Galați la Sighet la 15 august 1951. La 3 februarie 1953 s-a stîns din viață I. Maniu.

La Sighet au fost transferați, de la Aiud, o parte din foștii membri ai guvernului condus de mareșalul Ion Antonescu și care fuseseră condamnați anterior: fostul ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, general Grigore Georgescu; fostul ministru al Agriculturii și Domeniilor, Nicolae Mareș; fostul subsecretar de stat pentru Marină, la MAPN, amiralul Nicolae Păiș, și fostul subsecretar de stat la Ministerul Cultelor și Artelor, Ion C. Petrescu. Cu excepția lui I.C. Petrescu, toți au murit la Sighet. De la Craiova, au fost transferați fostul ministru de Justiție, Aurelian Benteoiu, la Sighet, în 1952, cel de Finanțe, Mihail Romniceanu, al Cooperăției, George Fotino, iar de la București era trimis Costel Tătăranu, fost guvernator BNR.

„Arestarea acestor persoane (...) este problema noastră internă”

Datorită comunicării cercetătoarei ruse Tatiana Pokivaiova, prezentate anul acesta la simpozionul de la Sighet, se cunosc astăzi unele detalii privind pregătirea operațiunii Securității din noaptea de 5/6 mai 1950. Din raportul consilierului sovietic de la MAI, Aleksandr Mihailovici Saharovski, din 13 mai 1950, adresat ministrului Securității Statului al URSS, Abakumov, rezultă că răspunderea politică a arestării foștilor demnitari revine conducătorilor PMR: „Potrivit deciziei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, organele românești de securitate, în noaptea de 5 spre 6 mai anul curent, au ridicat 66²² de persoane, foști miniștri și înalți funcționari de stat în guvernele burgheze ale României ca și activiști importanți ai partidelor reacționare”.

Sursa consilierului sovietic era ministrul adjunct de Interne și director general al Securității, generalul Pintilie Gheorghe, care îl însoțea pe secretarul general al PMR, Gh. Gheorghiu-Dej, la vizita făcută președintelui Consiliului de Miniștri, P. Groza, spre semnarea hotărîrii de arestare.

Potrivit raportului lui Saharovski, „Groza a fost de acord că este foarte necesară arestarea acestor

Fișă personală a lui Constantin (Bebe) Brătianu

cruri de îmbrăcăminte, o pătură și medicamente. Motivele acestor cereri prin faptul că cu ocazia a restării sale în dimineața zilei de 6 mai 1950, n-am avut timpul necesar de a-i da toate aceste lucruri care îi sunt mai mult decît necesare”. Singura mențiune făcută pe cerere era trimiterea „La dosar”.

Aceiași rezoluție, de fapt, negativă, o poartă și două memorii, avînd același destinatar, expediate de Adina C. Brătianu. În primul, din 10 mai 1950, soția lui Dinu Brătianu ruga să i se îmmineze soțului: „medicamentele și schimburile alăturate”, iar medicului în grija căruia presupunea că s-ar fi aflat soțul, să i se transmită nota privind „Starea sănătății și îngrijirile de dat Domnului Dinu Brătianu”, care se încheia astfel: „În general, nu spune ce are și ce simte (subl. în text – n.n.) decît dacă este întrebă insistenț și amănunțit”.

Nefiind informată că, la 20 august 1950, Dinu Brătianu decedase în penitenciarul din Sighet, în cea de a doua petiție adresată lui Teohari Georgescu, la 10 octombrie 1950, Adina C. Brătianu ruga „să binevoiați a permite să trimit soțului meu în vîrstă de 84 ani și suferînd articole de îmbrăcăminte groase pentru iarnă”.

Numeroși membri ai familiilor foștilor demnitari de la Sighet au fost evacuați din case, unora fiindu-li-se domiciliu obligatoriu „în centre neaglomerate”. Alții au fost chiar arestați și încadrați la rîndul lor în colonie de muncă (CM). De exemplu, soția lui Gh.I. Brătianu a fost reținută la 13 octombrie 1951 și încadrată în CM pe timp de 24 luni, conform Deciziei MAI nr. 559 din 6 august 1952. Din această cauză, abia după eliberarea din detenție, Elena Brătianu semnă o declarație în fața agenților de Securitate, în anul 1955, prin care afirma că: „am preluat de la fratele meu Sturza Dimitrie obiectele ce aparțin soțului meu, Gheorghe I. Brătianu și care mi-au fost restituite de către organele MAI, aceste obiecte urmind a le preda soțului meu la venirea sa acasă”, însă Gh.I. Brătianu decedase în penitenciarul din Sighet cu mai mult de doi ani și jumătate în urmă, în aprilie 1953.

Bătrîni arestați și morți în închisoare

Imediat după operațiunile de arestare din noaptea de 5/6 mai 1950, s-a trecut la pregătirea celui de al doilea val de arestări. Astfel, la 8 mai 1950, Direcțiunea Regională a Securității Poporului Craiova raporta Direcției de Anchetă din DGSP (tov. col. Dulgheru): „Înaintăm

NOAPTEA DEMNITARILOR (5/6 MAI 1950)

(Urmare din pagina 11)

persoane". Mai mult, deși pe listă figurau și doi deputați în Marea Adunare Națională, care beneficiu de imunitate - liberalii Petre Bejan și Radu Roșculeț - premierul „a declarat că el însuși a intenționat să pună problema arestării lui Bejan, care aflându-se în libertate își inspira aderenții săi”.

Singura obiecție ridicată de P. Groza a vizat arestarea fostului vicepreședinte al Consiliului de Miniștri în anii 1945-1947, Gh. Tătărescu, în legătură cu care „Groza și-a exprimat teama că aceasta ar putea genera reacții nedorite și că mai bine ar fi să se sfătuiască în această problemă cu Moscova”.

Răspunsul lui Gh. Gheorghiu-Dej, consemnat în raportul lui Saharovski, prefigurează parcă tendința de autonomie relativă față de Moscova, pe care liderul comunist o va susține la începutul anilor '60: „Asta este problema noastră internă și dacă ne vor întreba de ce am făcut așa, noi vom explica că aceste persoane, aflându-se în libertate, ar stîrni reacțiunea”.

În timp ce, probabil, conducerea sovietică a salutat chiar măsurile represive împotriva fruntașilor „partidelor reacționare” din România, care își aflau sursa de inspirație în modelul perfecționat de la revoluția bolșevică încoace, rămîine greu de demonstrat în ce fel puteau „stîrni reacțiunea” oameni aflați oricum sub o strictă supraveghere, unii chiar cu arest la domiciliu, precum Dinu și Gh. Brătianu.

Consilierul sovietic mai preciza că în faza pregătirii acțiunii din 5/6 mai 1950, „s-a avut în vedere izolarea prin măsură administrativă a arestațiilor și instalarea lor într-una dintre minăstirile din provincie sub pază corespunzătoare”. Ar fi fost, de fapt, o soluție asemănătoare celei adoptate deja, în anii 1948-1949, în cazul episcopilor greco-catolici, depuși sub pază mai întîi la schitul Dragoslavele, apoi la mănăstirea Căldărășani, înaintea anchetelor de la MAI, urmate de transferarea la penitenciarul din Sighet, în octombrie 1950.

Raportul consilierului sovietic, comunicat de doamna Tatiana Pokivailova, prezintă și motivele alegerii unui penitenciar în locul unei mănăstiri: „Totuși, avînd în vedere faptul că mulți dintre ei erau criminali de război”, ocupînd poziții importante în industria de război și comandamentele militare în timpul lui Antonescu, citîi și datorită faptului că unii au menținut legăturile cu spionajul englez și american, a fost luată decizia trimiterii la închisoare a acestora și anchetarea lor”.

Colonia de muncă „Dunărea” sau penitenciarul Sighet Principa?

Arestații inițial doar în baza unui ordin emis de MAI Cabinet, foștii demnitari au stat închiși la Sighet mai mult de un an de zile fără nici o bază legală. Abia la 1 august 1951, prin Decizia MAI nr. 334, semnată de ministrul adjunct, general-locotenent Pintilie Gheorghe, un număr de 89 foștii demnitari, cărora le era asociată și văduva marelui Ion Antonescu, au fost „trimiși”, „într-o unitate de muncă pe termen de 24 de luni - evidență specială”. „Colonia de muncă” a foștilor demnitari a fost, de fapt, Penitenciarul Sighet, denumit codificat „Dunărea”.

Pedeapsa administrativă, fără drept de apel, le-a fost majorată, la 6 august 1953, cu 60 luni, respectiv 5 ani, prin Decizia MAI nr. 559, semnată, pentru președintele Comisiei Ministerului Securității Statului, de Alexandru

Fișa personală a istoricului Ion Nistor

Nicolșchi.

Noua decizie, numărînd 86 de poziții, includea, pe lîngă foștii demnitari care fuseseră încadrați în CM prin alte decizii decît nr. 334/1951, și o serie de persoane care decedaseră între timp în Penitenciarul Sighet, precum Aurel Vlad, Costel Tătăranu, generalul Ion Rășcanu, Ion C. Pop, Gh. I. Brătianu.

Foștii demnitari au rămas întemnițați la Sighet pînă la 5 iulie 1955, cînd unii au fost puși în libertate, după ce au semnat o declarație, prin care se angajau „de a nu discuta cu nimeni nimic în legătură cu cele ce am fost anchetați, ce am văzut și ce am auzit în timpul deținerii mele de către organele de stat, cit și locurile pe unde am trecut în perioada arestării”.

Eliberarea unora dintre deținuții politici era în consonanță cu speranțele legate de continuarea destinderii regimului politic, ce se prefigura, în preajma conferinței Marilor Puteri de la Geneva (18-23 iulie 1955).

Cea mai mare parte a foștilor demnitari au fost duși la București, la MAI, unde au fost interogați amănunțit, timp de mai multe luni, de către ofițeri anchetați ai Direcției de Anchete.

Îndesebi foștii președinți sau vicepreședinți ai Consiliului de Miniștri, precum și celor care dețineră funcții în MAI sau în Ministerul Justiției (ministru, subsecretar de stat, secretar general), li s-au întocmit dosare de trimitere în judecată, sub acuzația de „activitate intensă contra clasei muncitoare”. Pedepsele au variat de la 15 ani temniță grea (de exemplu, fostul premier Ion Gîgurtu), la achitare (cazul lui Aurelian Benteoiu, fost ministru al Justiției, într-un prim proces, însă la cel de al doilea a primit 25 de ani temniță grea, murind la Penitenciarul Jilava, la 27 iunie 1962). Alții au primit o pedeapsă acoperind exact perioada detenției, după pronunțarea sentinței fiind puși în libertate (cazul fostului secretar general la MAI, Victor Cădere).

Supraviețuitorii lotului Maniu, în frunte cu Ion Mihalache, cu fostul președinte al Organizației Muncitorești pe țară a PNT, Ilie Lazăr, și cu fostul director al Cabinetului și al Centrului din Ministerul Afacerilor Străine, delegat cu conducerea Presei și Informațiilor din MAIS, cu atribuții de subsecretar de stat, Victor Rădulescu-Pogoneanu, au fost duși la Penitenciarul Rm.-Sărat, după o scurtă trecere (6-29 iulie 1955) prin arestul MAI. Alți Ion Mihalache, cit și Victor Rădulescu-Pogoneanu aveau să moară în detenție, primul la Rîmnicu Sărat, la 5 februarie 1963, al doilea la Văcărești, la 10 martie 1962.

1. Fost ministru de Interne, apoi al Agriculturii
2. Fost prim-ministru
3. Fost ministru al Producției de Război, secretar general al PNL
4. Fost ministru al Cooperăției, secretar general adjunct al PNL
5. Fost guvernator al Băncii Naționale
6. Fost subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor
7. Fost subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naționale
8. Fost comisar general la Comisariatul General al Președinților, din Ministerul Economiei Naționale
9. Fost ministru al Inventarului
10. Fost subsecretar de stat la MAI
11. Fost subsecretar de stat la MAI
12. În urma unor cercetări personale, întreprinse cu sprijinul arhiviștilor SRI, a rezultat o cifră superioară: 84, în loc de 69 de arestații în noaptea de 5/6 mai 1950
13. Fost ministru al Finanțelor, apoi al Înzestrării Armatei
14. Fost subsecretar de stat pentru Marina la MAPN
15. Fost ministru al Agriculturii și Domeniilor
16. Fost ministru de stat, reprezentînd Basarabia, stabilit în SUA
17. Fost ministru al Agriculturii și Domeniilor
18. Repartizarea pe celule la MAI era următoarea: Gh. I. Brătianu (celula nr. 9); fostul ministru al Industriei și Comerțului, Ion Manolescu-Strunga (10); fostul comandant al Jandarmeriei, general Mihail Racoviță-Cehanu (11), arestat din greșeală, în locul omonimului său, fostul ministru al Apărării Naționale, fostul ministru al Finanțelor, Dumitru Alimănișteanu (12); fostul subsecretar de stat la Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, Alexandru Popescu-Necșești (19); fostul ministru secretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri, Radu Portocală (20); fostul ministru al Propagandei, Constantin C. Giurescu (21); fostul prim-ministru Gh. Tătărescu (22); Constantin (Bebe) Brătianu (38); fostul ministru al Industriei și Comerțului, Tancred Constantinescu (39); fostul ministru al Industriei și Comerțului, Petre Bejan (40); fostul subsecretar de stat la Ministerul Instrucțiunii Publice, Napoleon Crețu (42); fostul ministru de stat reprezentînd Basarabia, Pantelimon Halippa (43); fostul ministru al Lucrărilor Publice, Gheorghe

- Vintu (50); fostul ministru al Apărării Naționale, generalul N. Samsonovici (52); fostul ministru al Agriculturii și Domeniilor, Virgil Potărcă (53); fostul ministru al Comerțului Exterior, Ion Chirști (54); generalul Alexandru Tătărescu (57), arestat ca frate al fostului premier Gh. Tătărescu; fostul ministru al Industriei și Comerțului, Gh. Tașcă (58); fostul președinte al PNL și ministru al Finanțelor Constantin (Dinu) I.C. Brătianu (60); fostul ministru al Apărării Naționale, generalul Constantin Ilesievici (61); fostul ministru al Justiției, apoi al Industriei și Comerțului, Valer Pop (68); fostul ministru al Sănătății și Ocrotirilor Sociale, dr. Victor Gomoiu (69); fostul prim-ministru Constantin Argetoianu (70); industriașul Emanoil Tătărescu (71), arestat ca frate al fostului premier, Gh. Tătărescu; generalul I. Rășcanu (72); fostul subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri, August Filip (73); fostul subsecretar de stat la Ministerul Educației Naționale, Ioan G. Savin (80); Alexandru Lapedatu (82); colonelul în rezervă Ștefan Tătărescu (84), arestat ca frate al fostului premier Gh. Tătărescu.
- În țară, au mai fost arestați: fostul ministru de stat, reprezentînd Banatul, Sever Bocu (la Lipova); fostul subsecretar de stat la MAI, Coriolan Băran (la Timișoara); fostul subsecretar de stat la Ministerul Cultelor și Artelor, Constantin Tomescu (la Sibiu); Ion Cămărășescu (la Curtea de Argeș); fostul ministru al Cooperăției, apoi al Muncii, Stan Ghîțescu (la Roșiori de Vede) și fostul ministru al Cultelor, Radu Roșculeț (la Constanța).
- Tot în cadrul operațiunii din noaptea de 5/6 mai 1950, Securitatea a mai arestat pe: fostul ministru al Lucrărilor Publice și Informațiilor, Constantin, Constantin Angelescu; fostul subsecretar de stat la Ministerul Justiției, Aurel Baciu; fostul subsecretar de stat la Ministerul Finanțelor, apoi la Ministerul Afacerilor Străine, Victor V. Bădulescu; fostul subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii, Mihail Berceanu; foștii subsecretari de stat la Președinția Consiliului de Miniștri Sebastian Bornemisa și respectiv, Nicolae Budurescu; fostul ministru al Educației Naționale, Dumitru Caracostea; fostul ministru de Război, generalul Henri Chioșki; fostul ministru al Agriculturii și Domeniilor, Gheorghe Ciopârțanu; fostul ministru de stat, reprezentînd Basarabia, Daniel

- Ciugureanu; fostul ministru al Industriei și Comerțului, Tancred Constantinescu; fostul ministru al Agriculturii și Domeniilor, apoi al Justiției, Theodor Cudablu; fostul ministru al Sănătății Publice, Sever Dan; fostul subsecretar de stat pentru Aviație, la Ministerul Aerului și Marinei, general Achile Diclescu; fostul guvernator al Băncii Naționale, Grigore (Dorel) Dumitrescu; fostul subsecretar de stat pentru Aviație la MAPN, general Ermil Gheorghiu; fostul ministru al Economiei Naționale, Gheorghe Leon; fostul ministru al Cultelor și Artelor, Ioan Lupas; fostul ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, general dr. Nicolae Marinescu; fostul subsecretar de stat la Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, Iuliu Moldovan; fostul subsecretar de stat la Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, Valeriu Moldovan; foștii subsecretari de stat la MAI, Dumitru Munteanu-Rîmnici și, respectiv, Dimitrie Nistor; fostul ministru al Cultelor și Artelor, Ion Nistor; fostul ministru al Justiției, Voicu Nișescu; fostul subsecretar de stat la Ministerul Educației Naționale, Victor Papacostea; fostul ministru al Justiției, Ion Pelivan; fostul ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, Ioan Gr. Perlețanu; fostul subsecretar de stat la MAI, Ion C. Pop; fostul comisar general al Refugiaților, Romulus Pop; fostul subsecretar de stat la Ministerul Cultelor și Artelor, preotul Nicolae M. Popescu; fostul ministru secretar de stat Dori Popovici; fostul subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naționale, Titus Popovici; fostul ministru al Înzestrării Armatei, Mihail Pribolanu; fostul subsecretar de stat pentru Culte și Arte, la Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor, Ion Sandu; fostul ministru al Agriculturii și Domeniilor, Vasile P. Sassu; fostul ministru de stat, reprezentînd Bucovina, Teofil Sauciu-Săveanu; fostul subsecretar de stat la Președinția Consiliului de Miniștri, Nicolae Sibiceanu; fostul subsecretar de stat la Ministerul Economiei Naționale, Gheorghe Strat; fostul subsecretar de stat la Ministerul Educației Naționale, Florian Ștefănescu-Goangă; fostul delegat al guvernului pentru lichidarea Comisariatului Românzării, cu rang de subsecretar de stat, Dumitru Dem. Teodorescu; fostul subsecretar de stat pentru Aviație, la MAPN, general Gheorghe Vasiliu; fostul ministru al Finanțelor, Aurel Vlad; fostul ministru al Cultelor și Artelor,

- Nicolae Zigre; fostul subsecretar de stat pentru Colonizare și Populație Evacuată pe lîngă Ministerul Economiei Naționale, apoi subsecretar de stat pentru Românzare, Colonizare și Inventar pe lîngă Președinția Consiliului de Miniștri, general Eugen Zwiedenek.
19. Cei 12 deținuți erau: generalul Ion Popovici (celula 64 et. I); Mihail Gr. Romașcanu (62, I); fostul subsecretar de stat pentru Marină în Ministerul de Război, viceamiralul Ion Georgescu (64, I); fostul ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, Ion Macovei (18, parter); fostul subsecretar de stat la Ministerul Educației Naționale, Dumitru V. Jone (44, I); N.D. Cornățeanu (75, II); Victor Moldovan (48, I); general Mihail Racoviță (celula 11 separată); Victor Săvescu (78, II); C. (Dinu) Simian (74, II).
20. Fostul subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe Zamfir Brătescu; Dimitrie Burileanu; fostul subsecretar de stat la MAPN, general Alexandru Glatz; fostul subsecretar de stat la MAI, Ștefan Meteș. Tot în cursul anului 1950, a mai fost arestat și fostul ministru al Lucrărilor Publice, Virgil Solomon.
21. La această cifră trebuie adăugat numărul celor decedați la scurt timp după punerea în libertate, din cauza condițiilor de detenție (de ex.: C. Bebe Brătianu sau generalul E. Zwiedenek).
22. Vezi nota 12.
23. Dintre cei arestați în noaptea de 5/6 mai 1950, au fost acuzați de crime de război doar Gheorghe M. Leon, fost ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, și generalii Mihail Racoviță și Eugen Zwiedenek, primul, fost comandant al Corpului de Cavalerie pe frontul de răsărit, apoi ministru al Apărării Naționale în primul guvern de după 23 august 1944, iar al doilea, fost subsecretar de stat pentru Românzare și Inventar pe lîngă Președinția Consiliului de Miniștri, care n-a mai fost însă judecat, datorită sănătății precare, evitîndu-se astfel înregistrarea a încă unui decedat în detenție. După 1955, Securitatea a procedat asemănător și cu C. (Bebe) Brătianu, anchetat pentru activitate intensă contra clasei muncitoare și care a fost eliberat din Sighet penitenciar Văcărești, cu diagnosticul cancer pulmonar, pentru ca să moară, după șapte săptămîni, la 21 ian. 1956, la Spitalul Colțea.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Holocaust vs. Gulag (I)

O discuție evitată

Cititorul interesat de tema anunțată pe coperta numărului VI (1998) al revistei *Sfera Politicii*, ilustrată cu un bust, multiplicat, al lui Stalin, va fi dezamăgit. Numărul nu conține, cum ar fi fost firesc, analize comparative ale Holocaustului și Gulagului, nici referiri concrete la crimele contra umanității petrecute în spațiul românesc. Istoricii români s-au dovedit, și după 1990, excesiv de prudenți în a trata „subiectele fierbinți”. Factorii politici au păstrat embargo-ul asupra arhivelor și documentelor, iar pînă în toamna lui 1996 falsificarea istoriei în scop electoral s-a operat pe față, impulsivă și de prezența partidelor extremiste la guvernare. Istoria, mereu manipulată și învățată în școală diferit de către generații diferite, s-a văzut „corectată” pe mici porțiuni numai de memoria fragmentară a unor colectivități restrînse, uneori doar a propriei familii. Se cuvina amintit rolul societății civile, al unor publicații și editori, al unor personalități implicate în „recuperarea memoriei”. Procesul, cu inevitabile erori și sfîngăcii, se află deocamdată încă la început. Istoria recentă a României este și la această oră lipsită de o viziune integratoare, curățată de clișee autohtonizante, în care românii, maghiarii, evreii, germanii etc. să-și regăsească propria memorie colectivă. Încă avem „memorii paralele”. Starea umorală în care sînt imbricate informațiile, cu consecințe directe în mentalitățile prezente, este întreținută de grupurile de interese care intervin cu propriile lor imagini, promovate agresiv pe diferite căi mediatice.

Este de discutat însă dacă Holocaustul și Gulag sînt chiar termenii în care trebuia purtată discuția – care n-a avut loc – din acest număr al *Sferei Politicii*. Termenul Gulag denumește de regulă „lagărele de muncă”, „deportările” sovietice și ar putea, eventual, fi echivalat, în spațiul românesc, Canalului sau deportărilor din Bărăgan. El are însă o evidentă inadecvare față de închisorile de exterminare românești (Sighet, Rîmnicu Sărat) din care au scăpat puțini supraviețuitori. De mirare că editorul revistei, Stelian Tănase, nu a sesizat acest lucru, deși la această oră este bine cunoscut modul în care reprezentanții elitei politice românești (Maniu, Mihalache, Dinu și Gheorghe Brătianu, dar nu numai ei) au fost exterminați deliberat (o moarte lentă, prin tortură și umilință), iar trupurile lor făcute să dispară în groapa comună. (Tentativa de pîngărire și atentatul la memoria colectivă sînt evidente, pentru că cei astfel martirizați se numărau printre cîtorii României moderne.) Ar fi de văzut și dacă putem asimila sensului curent de Gulag închisoarea din Pitești din perioada cînd aici s-a practicat experimentul torturii non-stop, unic, din nefericire, în spațiul european.

Crimele contra umanității enumerate mai sus par mult mai bine circumscrise termenului de „Holocaust roșu”. Este posibil însă ca editorul revistei, Stelian Tănase, să facă parte dintre cei ce nu vor să utilizeze denumirea de „Holocaust roșu” pentru crimele comuniste. Argumentarea lui Stelian Tănase ar fi fost cu atât mai interesantă cu cît el se număra printre cei ce au reușit să pătrundă, oricît de puțin, în arhivele epocii comuniste. Este însă posibil și ca Stelian Tănase să fi intenționat să evite intrarea, incomfortabilă, în polemica deja existentă, chiar cu riscul de a trata superficial ori subiectiv tema anunțată.

Neechivalență stilistică

Cele spuse mai sus nu înseamnă că numărul VI (1998) al *Sferei Politicii* nu va fi mai citit decît de obicei, atenția maximă fiind acordată articolului lui Michael Shafir, „O tragicomedie în desfășurare?”. comentat deja în *România literară*. Pentru că, dacă *Sfera Politicii* nu intră în discuția de fond asupra tragediilor provocate de fascism și comunism, ea se referă în schimb la tensiunea – absurdă și artificială, în ultimă instanță – dintre cele două Holocausturi (ori dintre Holocaustul și Gulag, potrivit terminologiei adoptate de editorul revistei). Articolele consacrate acestui subiect (cel citat mai sus, al lui Michael Shafir, și cel al lui Victor Neumann, intitulat „Despre Holocaust și Gulag”) discută, pe spații diferite, dar cu un punct de vedere apropiat, anumite texte apărute în *România literară* și „22”. Ele ajung la concluzii apropiate cu privire la esutul lui Gabriel Liiceanu, „Sebastien, mon frère”, publicat în „22” nr. 17, 1997: „analogia «fratelui Sebastian» este greșită” (Michael Shafir), „onesităteaa unui asemenea demers este... discutabilă” (Victor Neumann).

Mi se pare util să reamintesc că o parte dintre articolele din presa română, „monitorizate” (asumarea îi aparține) de Michael Shafir, au ca punct de plecare modul neechivalent în care sînt comentate cele două

tragedii ale secolului. Precum se știe, nu-i o discuție născută în presa română. Voi reproduce cîteva citate dintr-un excepțional studiu semnat de Anne Applebaum, cronicar politic la *London Evening Standard*, publicat în *Commentaire*, în vara lui 1997, versiunea românească apărînd după un an, în „22” (nr. 28, 1998): „Puțin sînt aceia care pun crimele comuniste pe același plan cu cele ale nazismului sau care le consideră la fel de impardonabile. Nimeni nu simte funciamentele că sistemul, ca atare, se baza pe principii inacceptabile, pe o concepție fundamental greșită despre natura umană”.

Articolul amintit semnaleză „revizionismul din Vest” – negarea Gulagului, de la înălțimea unor catedre universitare, din paginile unor publicații prestigioase (multe aparținînd sfîngii occidentale), absența proceselor pentru judecarea crimelor comunistului, memoriile modeste și marginalizate ridicade în amintirea victimelor comunismului etc.

Și Michael Shafir face o trimitere la „problema echivalenței”. Dar cum o face? Vorbind despre titlul „emblematic” „Holocaustul și Gulagul” al unui articol al lui Nicolae Manolescu, Michael Shafir spune: „Presupunînd că aș fi fost capabil, aș fi scris și eu o asemenea pledoarie pentru o tratare echivalentă (ceea ce nu înseamnă neapărat identică) a celor două atrocități ale secolului. Sau, cel puțin, aș fi fost dispus să-mi alătur semnătura la ea”. Este ciudat că un analist de reputația lui Michael Shafir nu a sesizat aerul de concesie și frivolitate pe care îl conține fraza respectivă, inadecvarea tonului său – care se referă la ce? La milioane de morți, care au sfîrșit în chinuri și umilință. De ce trebuie să fii „capabil” (!?) pentru a scrie cîteva rînduri generale despre ei? De ce acest aer senioral de a accepta „să-ți alături semnătura” pe ceva scris de altcineva? De ce ideea, sugerată, a unor studii paralele, autiste, asemeni urmașilor ce-și pîng, fiecare, doar morții lor?

Inadecvarea tonului revine în textul lui Michael Shafir de mai multe ori pe parcursul articolului. Cîteodată confesiuni excesive: „Iată-mă însă deja în curs de a mă angaja într-un detestabil (din punctul meu de vedere) spectacol de «streap-tease intelectual»”. Alteori nejustificate inflexiuni arrogante. Mă voi opri la notele arrogante, deși ele pot încerca să mascheze o incertitudine: cea a poziției de „monitor”.

Un exemplu, aparent mărunț: modul cum este tratat profesorul N. Manolescu pentru a fi folosit termenul de „informații necontrolate” în loc de „informații neverificate” – cuvinte, sinonime. Sau lecția care i se dă politicianului N. Manolescu despre instituțiile europene.

Altul: modul cum este prezentat Mihai Dim. Sturdza, „fostul meu coleg și subaltern”. Iată și apreciere gignitoare la adresa conducerii „22”: „Totală lipsă de discernămint editorial”. De ce? Pentru că a publicat un fost cercetător la secția română a *Europei Libere*, cînd *Europa Liberă* a fost, pentru noi toți, un model de profesionalism!

Deranjant mi s-a părut însă mai ales tonul de sus, zeflemic cu care este comentat articolul lui Gabriel Liiceanu, „Sebastien, mon frère”, în comparație cu tonul emoționant (și emoționant) al acestuia”. Iată două mostre:

Gabriel Liiceanu: „Voi sta, de aceea, cu viața mea în fața vieții lui Sebastian, voi suprapune aceste două vieți ca două palme care se ating, se măsoară, se așază una peste alta și sfîrșesc în încheștarea unei recunoașteri. De altfel, cum ai putea să măsoari viața unui om fără măsura pe care ji-o dă propria ta viață?”.

Michael Shafir: „Acestea, (persecuțiile, n.n.) nu au început cînd domnul Liiceanu devenise unul din vizitatorii Păltinișului, ci ceva mai devreme, cînd a încercat să facă disidență marxistă, lucru de care, poate, nu-și amintește cu cea mai mare plăcere azi”. „Potrivit celor publicate în vestita *Carte albă a Securității* (Liiceanu, n.n.) era ridicol urmărit de «băieții cu ochi albaștri» în timpul plimbărilor pe cheul Dimboviței... Nici cînd nu a fost vorba de un destin colectiv hărăzit «ličenilor», în ciuda lozincii «noi muncim, noi gîndim»”.

Cele două registre stilistice, primul patetic, ca atare, imprecis pe alocuri, celălalt casant, scormonit, pînă la procesul de intenție, demonstrează eșecul – pînă la această oră – al singurei tentative românești de a face ca cele două epocii întinucate – a epocii fasciste și a celei comuniste – să comunice, fie și printr-o parțială suprapunere a două destine individuale, după opinia mea, comparabile. Măcar pînă la un punct.

Tonul deseori inadecvat al lui Michael Shafir este cel mai mărunț motiv pentru care lungă sa demonstrație are puține șanse să convingă cititorul român de bună-credință. Dar, mai întii, ce l-a determinat să o facă? O spune singur: Dorința de a trage un semnal de alarmă legat de „metamorfozarea unor intelectuali considerați, pe bună dreptate, pînă nu demult drept personalități simbolice ale gîndirii «liberale», «pro-occidentale», «autohtoniste», aflați într-o «îngrijorătoare alunecare... în capcanele teoriilor conspirative». «Studiul de caz» se referă în special la Nicolae Manolescu și Dorin Tudoran, dar ar putea fi cu ușurință extins”.

Nu cred.

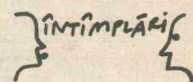
Cu toate că mi s-a părut total inoportună publicitatea lui R. Garaudy în *România literară* (invocarea cazului Garaudy în disputa Holocaust-Gulag este un mod ciudat de a marca un punct contra propriei pleoarii, ca și cazul Céline și Hamsun) sau pledoaria pentru Maurice Papon. A pretinde ca evreii să ceară iertare pentru crimele comuniste doar pentru că în partidul comunist care număra 1.000 de membri erau numeroși etnici evrei este o confuzie, periculoasă pentru înțelegerea corectă a lucrurilor.

Aceasta nu înseamnă însă că asistăm la un fenomen de „rinocerizare”. Și, oricum, el nu poate fi dedus din articolul lui Michael Shafir, fie și pentru că parte din datele prezentate de el sînt discutabile.

* Articolul lui Norman Manea, „Incompatibilitățile”, recunoaște acest lucru, chiar cu rezervele existente: „O prelegere intitulată, emoționant, „Sebastien, mon frère”. O declarație de simpatie față de suferința evreiască...”.

ALEX. ȘTEFĂNESCU

Mașina de tăiat tablă

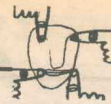

Un tînăr și-a pierdut într-un accident de muncă degetele de la o mînă. Faptele s-au petrecut într-o fabrică rudimentară, dintr-un oraș din nordul Moldovei. Am asistat și eu la anchetă, ca ziarist.

Tînărul susținea că vina o poartă mașina de tăiat tablă, care avea un defect: în loc să intre în funcțiune doar la apăsarea simultană a celor două butoane – așezate la distanță unul de altul, astfel încît să solicite ambele mîini ale muncitorului și să le țină departe de pericol –, reacționa la apăsarea unui singur buton. Directorul fabricii îl contrazicea însă vehement, dînd asigurări repetate că ghilotina nu cade decît acționată de ambele butoane și pretinzînd că tînărul, mai mult ca sigur, avusese – contrar instrucțiunilor – un colaborator, al cărui nume nu voia acum să-l divulge.

Victima, directorul, membrii comisiei de anchetă și eu ne-am dus cu toții la mașină, ca să lămurim lucrurile la fața locului. Conșins în continuare că are dreptate, directorul a vrut să facă o demonstrație edificatoare: și-a așezat o mînă sub ghilotină, iar cu cealaltă a acționat nervos unul dintre butoane.

În momentul acela, ghilotina a căzut necruțător și i-a rețezat – exact ca fînărului, dar de data aceasta cu martori – cinci degete.

RĂZVAN PAUL

Cărțile au suflet

Așa se numește o carte a lui Nicolae Manolescu, apărută cu câțiva ani în urmă. Într-un anumit loc din centrul Bucureștiului, prezența unui exemplar cu acest titlu sublim, aflat la vedere, are o semnificație amar-ironică. Este vorba de treptele de la *Universitate*, unde, printre alte cărți întinse pe jos spre a fi vindute, ea oferă o răscumpărare simbolică pentru starea umilitoare în care se află suratele ei, pentru maniera degradată în care sînt expuse.

Am văzut-o de mult timp cum zace aproximativ în același loc, înnegrită, deși a avut la începuturi copertile albe, alături de alte exemplare mai mult sau mai puțin maltratate. Am luat-o în repete rânduri în mîini, numai cu gîndul de a-mi forța unele reflecții triste și de a-mi întări o mîhnire mai veche. O ștergeam și încercam de fiecare dată să-i îndrept colțurile iremediabil cîrcite. Treceînd zilnic prin acea zonă, am ajuns să o îndră-

gesc, nu cartea în sine, căreia nu-i știam conținutul, ci anume *aceea* carte, acel exemplar de pe trepte. Ea simboliza toată suferința grămizilor de cărți, constrîse la mizerie, la promiscuitate (poți vedea un manual de inginerie acoperind parțial un roman de Tolstoi), distruse de ploii și de soare. Aruncate, violate, lăsate să putrezească.

Treptele de la *Universitate* mă duc întotdeauna cu gîndul la fațada unui templu hindus pe care sînt incinerate, fără ca mirosul grotesc să producă cuiva dezgust, cadavrele credincioșilor. Acolo este vorba de un fapt firesc, integrat unui mod de a vedea existența care

nu mai lasă loc sentimentului de oroare. Trecătorul bucureștean se află, din păcate, în aceeași situație, atunci cînd răsofioește nepăsător cadavre de cărți în locul amintit. El pare că și-a asumat, prin mentalul comun postdecembrist, o cvasitolală indiferență pentru modul în care arată cărțile. Dacă ele ar avea, totuși, viață, dacă ascund un suflet întemediat, între trupul copertat și conținutul de text, atunci cel care le vede batjocorite și călcate în picioare ar trebui să resimtă neliniște fizică și un sentiment de inconfort.

Degradarea cărților se face aici într-un ritm remarcabil. Într-una din zile au apărut pe trepte, aduse dintr-un mis-

terios depozit, cam 30 de exemplare noi-nouțe din excelența colecție de artă a editurii *Meridiane*. Volumele, deși apărute cu mai mulți sau mai puțini ani în urmă, arătau extraordinar de bine, se aflau în condiții aproape perfecte și, în plus, erau toate cărți valoroase. *Imaginarul medieval* de J. Le Goff, *Psyche* de E. Rhode, *Filosofia artei* de Schelling și alte minunății. N-am avut bani atunci pentru nici una din ele. Am trecut iarăși peste o zi sau două, dar nu le-am mai recunoscut. Păreau a fi altele, îmbătrînite peste noapte. Erau efectiv înmuiate de soare și strîmbate nu numai la colțuri, decolorate, șterse. Muri-seră fulgerător.

Majoritatea cărților de pe treptele de la *Universitate* se sting, însă, lent, după o îndelungată „suferință”. Sînt purtate în fiecare dimineață și seară în cutii uzate de banane *Dole*, în care sînt înghesuite pînă la refuz. Dacă plouă, sînt acoperite cu prelate de plastic murdare, care permit apei să se strecoare pe la margini. Tarabele aflate între cele trei rînduri de trepte par, prin contrast, librării de lux. În cazul în care încerci să protestezi pentru modul terorist în care sînt tratate cărțile, îți se răspunde în doi peri că doar nu cumva vrei să fie spălate cu detergent. „Îți convine, cumperi, nu-ți convine, nu cumperi” – la această replică se oprește orice conversație cu vînzătorii de carte. Ei sînt convinși că, exprimîndu-și indignarea, vrei să-ți regizezi de fapt o negociere mai bună. Acești indivizi seamănă mai degrabă cu „pești” din lumea prostituției decît cu anticari. Ei nu arată nici cel mai mic respect pentru obiectele „traficului” lor. Nu par să fi deprins nimic din viața cotidiană în preajma cărților: vorbesc urît, te abordează cu brutalitate, uneori oferă în public spectacolele penibile. Într-una din zile, doi dintre ei, oameni în vîrstă, își trăgeau pumni unul altuia, sub ochii trecătorilor, pînă cînd s-au umplut de sînge, pentru o divergență „livrescă”, adică într-o afacere cu cîteva cărți.

Poate că ar trebui să existe și în comerțul stradal cu cărțile o minimă protecție a consumatorului. Cîltorul-trecător ar trebui să fie scutit de un peisaj urban degradant cum e cel oferit pe treptele de la *Universitate*. Imaginea devine suportabilă abia seara, după ce se întuneacă. Paradoxal, locul ajunge uneori să fie chiar plăcut. Fără să mai deslușești starea jalnică în care se află cărțile, le simți totuși prezente acolo, odihnindu-se, iar căutarea nedefinită printre ele capătă un oarecare sens și farmec. Dacă n-ar fi aceiași „pești” care să se înghesuească în tine, ajunși la acea oră tîrzie în stare învîntată de ebrietate.

Răspunsul la întrebarea dacă au sau nu cărțile suflet îl știe, cu siguranță, un anumit tip de intelectual, pentru care mirosul de tipar proaspăt sau atingerea unei cărți noi sînt plăceri aproape erotice. Și căruia treptele de la *Universitate* îi dau fiori.

Sprijinul României – aproape inexistent

În perioada 5-15 august, s-a desfășurat la București, organizat de Fundația Culturală Română, obișnuitul Curs de perfecționare pentru cadrele didactice care predau în limba română în țările din jurul României. Manifestarea se află la cea de-a VI-a ediție. Au participat profesori români din Iugoslavia, Ungaria, Republica Moldova, Ucraina și Macedonia.

Prestigioși istorici, lingviști, folcloriști, arhitecți din România (Nicolae Șerban Tanașoca, directorul Institutului de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, Mioara Avram, șef al Secției Gramatică a Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Nicolae Constantinescu, profesor la Facultatea de Litere a Universității București, Sabina Ispas, director Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”) au ținut cursuri pe teme care privesc probleme ale etnogenezei românilor, tendințe ale limbii române contemporane și modul cum sînt ele ilustrate în manualele școlare, folclor, integrarea literaturii minorităților românești din țările vecine și a scriitorilor basarabeni în cadrul larg al literaturii naționale, relația dintre limba majorității și cea a minorității, arhitectura românească.

O problemă delicată rămîne pentru românii din afara granițelor numărul insuficient de manuale școlare și cărți în limba română pe care le primesc din țară, dezinteresul sau neputința Ministerului Educației Naționale în a înzestra școlile românești din țările vecine cu material didactic adecvat, de fapt un element doar din (aproape) generalizata indiferență pe care românii din afara granițelor – mai cu seamă cei din Basarabia și Ucraina, care se confruntă cu situații aparte, deosebit de dificile – o simt din partea românilor din țară.

La expoziția de carte școlară organizată de Ministerul Educației Naționale un profesor basarabean a spus că elevii din Republica Moldova au primit suficiente manuale școlare din România numai la nivelul școlii primare, de la acest grad lipsa de manuale în școlile din Basarabia fiind acută; elevii sînt nevoiți astfel să învețe după manuale depășite, lucru care aduce un deserviciu predării, după 50 de ani de lipsă de comunicare, într-o limbă română literară modernă. Replica reprezentantei Ministerului Educației Naționale a fost că însuși învățămîntul românesc, aflat în plină reformă, are dificultăți de orientare în ceea ce privește oferta de carte școlară apărută în ultimul timp și că o soluție pentru Basarabia ar fi organizarea unei licitații cu participare a editurilor din România. Un membru al delegației ucrainene se întrebă totuși de ce alte minorități de pe teritoriul Ucrainei – poloneză, slovacă, maghiară,

germană – sînt sprijinite substanțial, manualele pentru învățămîntul de toate gradele fiind procurate exclusiv pe baza donațiilor din țările minorităților mai sus amintite.

Cum se prezintă situația minorităților românești în ceea ce privește dorința firească de păstrare a identității naționale și culturale? „În Iugoslavia românii se pot instrui în limba maternă din clasa I pînă la ultima clasă de liceu”, declară domnul Traian Trifu Căta, profesor de matematică și redactor-șef al revistei în limba română *Familia*, care apare la Vladimirovaț, în Banatul Iugoslaviei. „Există, de asemenea, o catedră de limba și literatura română la Universitatea din Novi Sad și la cea din Belgrad. Avem și post de televiziune românesc.”

Coexistența cu majoritatea? „Cît se poate de pașnică” – afirmă același domn Căta.

În schimb, numeroși membri ai delegației ucrainene nu ezită să deplîngă situația minorității românești din țara lor. În Ucraina trăiesc peste jumătate de milion de români, comunitatea românească fiind a treia ca număr după majoritatea ucraineană și minoritatea rusă. Pe teritoriul Ucrainei, numărul școlilor cu predare în limba română a scăzut de la 113 în 1940 la 87, în prezent. În numeroase localități ele au fost transformate în școli cu predare în limba ucraineană sau rusă deși majoritatea locuitorilor sînt români. În școlile cu predare în ambele limbi, multe clase românești au fost închise din motive (desigur!) financiare. În Ucraina nu există nici o bibliotecă națională și nici o librărie românească.

În Rada Supremă – Parlamentul ucrainean – comunitatea românească are un singur reprezentant deși dacă ne raportăm, de exemplu, la ponderea deputaților ruși proporțional cu numărul membrilor comunității respective românii ar trebui să aibă cel puțin 6 reprezentanți. Numeroși români sînt determinați – prin mijloace mai mult sau mai puțin fătîșe – să se declare moldoveni sau se încearcă divizarea artificială a acestora în români – cei din partea de nord a Maramureșului și a Bucovinei, încorporate Ucrainei – și moldoveni, cei din celelalte regiuni. Situația s-a înrăutățit treptat – în mod neașteptat pentru comunitatea românească – după declararea independenței de stat a Ucrainei, în 1991.

La întrebarea cum ar caracteriza sprijinul moral și nu numai din partea țării își răspunde Ion Huzău, profesor de istorie și ziarist la *Concordia* din Cernăuți: „Aproape inexistent!”.

Mădălina Șchiopu

FULBRIGHT POSTDOCTORAL RESEARCH AND LECTURING AWARDS TO THE UNITED STATES FOR 1999-2000

The Office for the US-Romanian Educational and Scholarly Exchanges, the Fulbright Commission, is pleased to announce the annual competition for Fulbright Senior grants for Romanian citizens to conduct research or lecture in the United States. Preference will be given to subjects related to the social, economic and political changes in Romania.

RESEARCH AWARDS: Post-doctoral research in all fields (with the exception of clinical medicine).

UNIVERSITY LECTURER AWARDS: For lecturers in Romanian studies (language, history, culture and civilization).

Grant duration: Up to one academic year
Age: Preference is given to applicants under 50

- Citizenship. Applicants must be citizens of Romania. Dual citizenship is not accepted
- English proficiency. Sufficient English proficiency to pursue proposed activities in the US
- Doctoral Degree or equivalent

• A detailed statement of proposed activity for research or lecturing at an American institution

Application forms will be available at the Fulbright Commission – str. Austrului 15, sector 2, beginning on September 1. The completed applications should be submitted either directly at the Fulbright Commission or by mail at CP 20 – 75 PTTR București, cod 74100.

Deadline: October 30, 1998.

For further information, please contact us at: Telephones (01) 252-4449, 252-6913; Fax (01) 252-6915 Monday–Thursday 10:30 AM – 4:30 PM

BUJOR NEDELCOVICI

Șansele literaturii române la Paris

Ar fi inutil să mai demonstrăm de ce scriitorul român a vrut – în trecut și în prezent – să se afirme în „Republica literelor”. Exemplele artiștilor români care au izbutit să-și impună originalitatea creatoare în Franța și să-și depășească condiția de *métèque* sînt numeroase. De la Marta Bibescu și Panait Istrati, pînă la Mircea Eliade, Cioran, Brăncuși, Enescu și lista ar fi prea lungă pentru a-i enumera pe toți. A urmat generația de după război care a coincis cu „primul val de refugiați politici” – 1947–1970 –, culminînd în cele din urmă cu „a doua mișcare migratoare” – 1970–1989.

Ce se întîmplă cu generația actuală? Cum și prin ce procedee un scriitor român poate să publice acum la Paris, să intre în competiția atât de severă a editorilor francezi, să atragă atenția criticilor literari și să depășească sistemul tiranic al televiziunii?

Sînt posibile două direcții: instituțională și individuală.

Uniunea Scriitorilor din România a avut cîteva inițiative: „Congresul traducătorilor”, „Prima întîlnire a scriitorilor români și de expresie română de pretutindeni” – Neptun 1995 –, urmată de „A doua întîlnire” – Neptun 1997.

Din „A II-a declarație de la Neptun”, reținem cîteva idei: necesitatea schimbării fundamentale a politicii culturale în exterior, un program de traduceri din literatura română în cooperare cu marile edituri din străinătate, trecerea Centrelor Culturale în subordinea Ministerului Culturii, necesitatea unei instituții (Fundatie, Institut) care să aibă în grijă promovarea sistematică a culturii românești în străinătate etc. În afara unor declarații de bunăvoință, se poate constata lipsa unei strategii concrete (un program personalizat, egalat în timp și care să depășească intențiile de principiu) și absența unei articulații între inițiativele instituționale (Uniunea Scriitorilor, Ministerul Culturii, Centrele culturale din străinătate) și diversele asociații culturale ori sponsorizări private. S-ar fi putut încuraja implicarea directă a unor scriitori care să devină „ambasadori ai culturii românești” în străinătate. Rezultatul: după mai mult de patru ani – cu ex-

cepția unor proiecte – nimic concret.

Să vedem în ce măsură cea de a doua soluție, *calea personală*, are mai multe șanse de reușită. De la început se pune problema traducătorilor profesioniști. În Franța sînt puțini traducători în care editorii să aibă o deplină încredere. Dar să presupunem că un autor are un traducător pe care îl cunoaște sau cu care a mai lucrat. Manuscrisul este prezentat unei edituri. Din acest moment ne aflăm în plină „zonă de umbră și capcane”. Editorul

în prezent, șansele unui scriitor român de a publica la Paris sînt extrem de limitate • la nivel instituțional, nu există strategii concrete, ci doar declarații de bunăvoință • calea personală de a accede în Franța este riscantă: orice obstrucție echivalează cu eliminarea din joc • manuscrise pierdute, polițe personale plătite în acest fel

cere un referat – sau mai multe – unor persoane avizate și cunoscătoare ale limbii române. Rezultatul este în funcție de pregătirea lectorului, gustul literar și sensibilitatea artistică. La care se mai adaugă: gelozia, invidia, răutatea inconștientă, răutatea pură, reaua-credință, lovitura pe la spate – „să i-o fac eu, tot nu știe cine a scris referatul” –, lipsa de respect pentru munca celui alt sau a capacității de a se recuza în cazul în care nu ar putea scrie un referat obiectiv... Ne întîlnim cu vechile păcate românești: „mai bine să moară capra vecinului”, sau „dacă nu eu de ce el?”. O simplă rezervă menționată în referatul cerut de editor se transformă în refuzul de a publica manuscrisul. „Legea” este clară și dură: Da sau Nu!

De cele mai multe ori referatul rămîne necunoscut. Editura nu divulgă – dintr-un principiu deontologic – numele persoanei care a scris referatul. La editura Gallimard, ani de zile nu a putut fi publicat nici un autor român datorită „unei persoane” (român) care respingea toate manuscrisele. Situația actuală este aceeași...

Iată două exemple din experiența personală. În 1989 am prezentat manuscrisul romanului *Dimineața unui miracol* la editura Albin Michel. S-a cerut un referat unui tînăr care – în dorința

de a se afirma – a dat un aviz negativ. Am aflat întîmplător de la secretara serviciului de traduceri care citise și apreciasse celelalte două romane publicate anterior: *Al doilea mesager* și *Zile de nisip*. Referatul tînărului m-a obligat să părăsesc editura și să caut alta. De fiecare dată eram întrebant: „Dar de ce ați plecat de la Albin Michel?”. În cele din urmă, am găsit alt editor, dar a trebuit să aștept cîteva ani...

În octombrie 1987, am prezentat romanul *Provocatorul* – publicat în Ro-

pierderea manuscrisului! Stîmă! Doamnă! Adevărata explicație se află în altă parte... Am avut o polemică intensă cu domnul Y! Ar fi fost normal să vă spun de la început că nu poate să scrie referatul, dar a preferat să prelungească această așteptare din voința expresă de a bloca publicarea romanului. Numai «strîns cu ușa» a dat explicația pierderii manuscrisului care nu poate să convingă pe nimeni. Vă rog să nu mai apelați la el...

Am plecat de la editură și m-am oprit la un bistro pe Bulevardul Saint Germain. Am cerut o cafea...

Domnul Y ar fi putut adopta trei soluții: A) să spună de la început că nu poate sau nu vrea să scrie referatul, găsind un pretext oarecare; B) dacă într-adevăr ar fi pierdut manuscrisul, să anunțe imediat editura și să ceară altul; C) să facă un referat cit mai obiectiv. Domnul Y nu a adoptat nici una din aceste posibilități. A preferat... „lovitura pe la spate”: blocarea manuscrisului și irrosirea cu rea-voință a timpului. După 9 luni a spus: „Am pierdut manuscrisul”. Nu este vorba de prietenie, ajutor sau solidaritate, ci de corectitudine, respect, demnitate și onoare. Virtuți destul de rar întîlnite la români.

Se poate constata cu ușurință că șansele unui scriitor român de a publica la Paris sînt extrem de limitate, explicațiile situîndu-se la nivel instituțional și individual.

În condițiile crizei actuale a editurilor din Franța, a concurenței severe între „literatura de divertisment” – romanul polițist, drog, Sida, sex, homosexualitate etc. – și „literatura instrument de cunoaștere”, în competiția inegală dintre „pagina scrisă” și „imaginea televizată sau de film”, în complexitatea relațională bazată pe interese de grup, cercuri de influență, lobby de presiune și a dificultăților – uneori insurmontabile – de a fi recenzat de criticii revistelor de specialitate sau a ziarelor din Franța, orice obstrucție în publicarea unui autor se transformă într-o eliminare-condamnare – uneori definitivă – din cursa competițională și de afirmare a unui scriitor.

Paris, 25 iunie 1998

PREȚURILE ABONAMENTELOR INTERNE

Și în continuare, abonamentele pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, fosti deținuți politici și veterani de război asigură o reducere de 50% față de prețul de vânzare per exemplar:

- Numai 15.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu
- Numai 12.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție.

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Libertés

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere (32%):

- 19.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu;
- 16.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție.

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București.** Adevîrîțele (talon de pensie, adevîrîțele școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: **Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.**

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

1998
18 - 24 august

POLIROM

NOUȚĂȚI
august '98

Jacques D'Hondt
Hegel și hegelianismul

Gabriel Albu

Introducere într-o pedagogie a libertății
Despre libertatea copilului și autoritatea adultului

În pregătire:

Geoffrey Chaucer
Adelina Platkowski

Povestirile din Canterbury (vol. I-II)
Jocurile cu satiri în antichitatea greco-romană
Psihosociologia rezolvării conflictului

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)6138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

Anul IX
Nr. 33 15

CARLA JOOSTEN

Umanizarea presei

Jurnalismul, o profesiune dominată de bărbați

Am început să lucrez ca ziaristă la un ziar din Maastricht, care se numea *The Limburger*. În acel moment eram a patra femeie dintre cei 80 de zariști ai cotidianului. După opt ani de muncă în diferite departamente, am devenit comentator politic al cotidianului și al celorlalte publicații ale companiei aparținând Departamentului de politică din Haga. Acum sunt corespondent politic la o emisiune a televiziunii publice.

Sînt implicată, de asemenea, în activitatea Fundației „Femeia și Mass-Media”, înființată în 1982 cu scopul de a consolida situația femeilor ce lucrează în presa scrisă. Un studiu publicat în 1986 de această fundație sub titlul „Admise la masa presei numai dacă mai sînt locuri libere” arată că numai 10,5% din totalul zariștilor sînt femei, încheindu-se cu recomandări privind îmbunătățirea condițiilor de angajare și a culturii jurnalistice.

Ce nu era în regulă? Mai întîi, numărul mic al femeilor angajate în presă în anii '80. În general, de altfel, femeile reprezentau 35% din populația activă, adică un procentaj scăzut. În Olanda, standardele moralei creștine arătau că femeia ar trebui să stea acasă și, în plus, familiile își puteau permite să trăiască dintr-o singură sursă de venit. Pînă astăzi, sistemul de impozitare favorizează bărbații ale căror soții au grijă de casă și de copii. Spre sfîrșitul anilor '80 și în anii '90 femeile au intrat masiv pe piața de muncă. Multe femei nu au însă normă întreagă. Olanda este țara cu cele mai multe slujbe *part-time*.

Prima ziaristă din Olanda și-a început munca în 1885. Președintele *Curții de Justiție* a scris pe legitimația ei că îi

era permis accesul la masa presei numai dacă bărbații nu aveau nimic împotriva. În prima parte a secolului XX, au fost puține ziariste olandeze. Abia în anii '70, prima Școală de Jurnalism le-a oferit posibilitatea să se „strecore” în această profesie dominată de bărbați.

Principalul obstacol de care se izbesc jurnalistele este necesitatea de a fi disponibile 24 de ore pe zi, potrivit studiului efectuat în 1986. Programul încărcat și neregulat, precum și necesitatea de a fi mereu bine informată lasă foarte puțin timp pentru viața personală. S-a constatat că în 1986 doar 19% dintre ziariste aveau copii. Printre zariștii bărbați, 53% erau tați. Fundația „Femeia și Mass-Media” a recomandat zariștilor domnice să devină mame să lucreze jumătate de normă și patronilor să contribuie la cheltuielile necesare îngrijirii copiilor.

Dominația masculină asupra informației

O altă problemă de care s-au izbit jurnalistele se referă la atitudinea care trebuie adoptată în redacție, la modul de a se purta în mijlocul bărbaților. Ele nu știu ce rol trebuiau să joace: să încerce să se poarte ca jurnaliști, de pildă, să meargă după terminarea programului la un bar, circuitul obișnuit de informații, birfe și zvonuri de la serviciu? Sau să-și joace rolul obișnuit de femei?

Cu ajutorul Asociației Jurnaliștilor, fundația noastră a organizat cursuri pentru ziariste, între altele, privind apărarea propriilor interese la locul de muncă. Ziaristele au vorbit despre problemele avute cu colegii lor bărbați: redactori-șefi care se comportau grosolan, colegii, și chiar publicul, neobișnuit cu femeile. Sînt faimoase apelurile telefonice primite la redacție. Dacă se întîmplă să răspundă o femeie, este întrebată dacă nu se află vreun ziarist prin jur. Există încă oameni care cred că orice femeie în birou trebuie să fie secretară.

Aceste cursuri m-au ajutat și pe mine. Cînd am solicitat slujba la postul de televiziune la care lucrez acum mi-am investit toată energia în negocierea salariului și a contractului. În Olanda, companiile de radio și televiziune sînt renumite pentru contractele prost plătite pe care le oferă. Eu am reușit să negociez un contract bun.

În Olanda, astăzi, unul din cinci jurnaliști este femeie. Se întîmplă uneori să auzi despre unii bărbați care muncesc numai patru zile pe săptămînă pentru a se putea ocupa și de copii sau de treburile casnice. Dar sînt foarte puțini.

Adevărata egalitate este însă departe de a fi atinsă. Multe femei lucrează în presa scrisă și chiar mai multe în televiziune, dar nu prea vîd femei care să aibă într-adevăr putere de decizie. Toți redactorii-șefi ai ziarelor olandeze sînt bărbați. Numai cîteva femei au funcții de editor-coordonator. În televiziune înțeleg multe femei, dar nici una în vîrfurile ierarhiei.

Să fie oare aceasta o problemă? Depinde de ce așteaptă fiecare de la presă. Eu cred că ea ar trebui să aibă un spectru larg, să ne informeze în legătură cu toate aspectele vieții, despre femei și bărbați deopotrivă. E limpede că acest lucru nu se poate realiza decît dacă există printre zariști atît bărbați, cît și femei. Studiile efectuate în Olanda, în alte țări europene și în Statele Unite demonstrează că dominația bărbaților, atît din punct de vedere cantitativ, cît și al puterii de decizie, are un impact uriaș asupra conținutului revistelor, ziarelor sau pro-

gramelor. Dominația masculină asupra informației duce la dominația viziunii despre viață și a valorilor specifice bărbaților. De asemenea, bărbații tind să intervieveză mai degrabă pe cei cu putere de decizie în societate (care sînt tot bărbați), decît pe oamenii obișnuiți. Astfel, ziarele par să ilustreze o lume doar a bărbaților.

Femeile și bărbații sînt consumatori de informații în egală măsură

Potrivit cercetărilor americane, femeile au un mod complet diferit de alege și prezentare a știrilor. La fel și în privința așezării lor în pagina de ziar. Studiile efectuate în Marea Britanie arată, de asemenea, că cititoarele sînt interesate de alte subiecte decît bărbații: știri medicale, probleme familiale, îngrijirea copiilor, educație. Astfel de subiecte erau ignorate în trecut de zariștii bărbați. Femeile le-au adus în paginile ziarelor pentru că ele tind să gîndească în calitate de părinți. Se pare că bărbații nu gîndesc ca părinți. Femeile sînt atrase de o paletă mai largă de informații, aleg subiectele ce prezintă interes pentru propriii lor cititori, mai degrabă decît pentru factorii de decizie. Este ceea ce se numește „umanizarea știrilor”. Această însemnă prezentarea oricărui eveniment, oricît de arid sau complex, într-o manieră comprehensibilă.

Societatea se emancipează tot mai mult, la diferite nivele intră tot mai multe femei. Cu toate acestea, societatea este încă dominată de bărbați. De exemplu, în politică, președinții sînt bărbați, la fel și vicepreședinții.

În Olanda, principalele funcții politice sînt deținute de bărbați. Bărbații predomină și în Parlament. Sînt comentator politic, iar în această calitate trebuie să aleg subiecte și invitați pentru emisiune. În fiecare săptămînă mă izbesc de aceeași problemă: nu reușesc să găsesc femei. Așa că se întîmplă des ca emisiunea noastră să nu aibă decît invitați bărbați. Nu sînt singura din echipă care regretă acest lucru. Chiar redactorul-șef, care este bărbat, ar prefera să aibă în emisiune și invitați care să nu poarte doar costume bleu-marin sau gri. Și el este de părere că emisiunea ar fi mai interesantă dacă ar avea invitați mai „colorați”, în haine și în opinii.

Fundația „Femei și Mass-Media” nu mai este la fel de activă ca în anii '80. Nu mai ținem cursuri. Organizăm întîlniri pentru a demonstra că mass-media este încă dominată de bărbați. Și încercăm să-i facem să adopte un management mai uman.

Încercăm să arătăm presei că este o necesitate comercială să fie mai „uman”. Pentru a supraviețui, trebuie să te adresezi tuturor cititorilor, telespectatorilor și ascultătorilor. Produsele jurnalistice trebuie să poată ține pasul cu o piață în schimbare, în care femeile și bărbații sînt în egală măsură consumatori de informații. Și încercăm să demonstrăm că femeile cu putere de decizie au calități care merită să fie folosite: spirit de echipă, flexibilitate, capacitate de compromis, creativitate, calități pe care bărbații încearcă să le dobîndească prin cursuri costisitoare de management. Sînt studii care spun că, la femei, aceste calități sînt înnăscute.

Una dintre problemele cu care ne confruntăm este aceea că cei care îi desemnează pe noi jefi sînt în majoritatea cazurilor bărbați. Iar ei încearcă să aleagă pe cineva care le seamănă. Un alt obstacol care le împiedică pe femei să ajungă în vîrf îl reprezintă chiar femeile. Trebuie să aibă curajul să-și asume riscul eșecului. Toată lumea știe că și bărbații au parte de eșecuri, chiar dacă nu vor să o recunoască.

Nici publicul nu este obișnuit cu femeile care reușesc. Ele trebuie să fie pregătite și pentru critici. Cu două săptămîni în urmă, doi zariști, un bărbat și o femeie, au avut o intervenție spectaculoasă la postul nostru de televiziune. Toate ziarele au scris despre ei. Izbitor a fost însă modul în care a fost tratată ziarista. A fost etichetată drept „gîscă” și „afuristă” — expresii care fac referență numai la femei. Limba olandeză nu are expresii similare pentru bărbați.

Zariștii care au criticat-o pe jurnalista din emisiunea noastră erau toți bărbați.

Text prezentat la seminarul intitulat „Sprijin pentru jurnaliste”, organizat de Centrul European de Jurnalism, Maastricht (28 iunie 1998)

Traducere
Mădălina Șchopu și
Andrada Burdalescu

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la Banca Comercială Ion Tiriac — Sucursala Doamnei (menționînd CODUL SWIFT: CBITROBU); (pentru dolari în contul 402400230030, pentru mărci în contul 402400230031, pentru franci francezi în contul 402400230035, pentru lire sterline în contul 402400230032, pentru franci elvețieni în contul 402400230033, pentru lire italiene în contul 402400230034) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin cec (nu virament) să se facă prin cecuri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin cecuri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
— Europa	80 \$	40 \$	20 \$
— occidentală	140 DM	70 DM	35 DM
și Israel:	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF

— Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia

— SUA, Japonia, Australia: 100 \$ 50 \$ 25 \$ sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU
Redactor-șef adjuncț: RODICA PALADE
Publiciști comentator: GABRIEL ANDREESCU
ANDREI CORNEA
Grafician: DAN PERJOVSCHI

Contabil șef: ALINA CORBU;
Șef dep. marketing/distribuție: MIRCEA IONESCU;
Asistent marketing/publicitate: MIHAELA CUCU;
Șef departament Politic: IULIAN ANGHIEL;

Redacție: Răzvan Paul (politică, cultură), Alice Taudor, Sandu Iordache (social), Dan Hera, Mihai Belsa (istorie), Mădălina Șchopu (cultură);
Difuzare, abonamente: Constantin Satalla, Alexandru Petrea;
Corectură, operare calculator: Rodica Toader, Mara Ștefan, Aurelian Orăscu; Cătălina Florea;
Cășierie: Mihaela Antonescu;
Secretariat: Alina Matel;
Responsabil de număr: Alice Taudor;

Rubrici: EMIL HUREZEANU, STELIAN TĂNASE, H.-R. PATAPIEVICI, DAN PAVEL, CRISTIAN FREDA, RADU CĂLÎN CRISTEA, I. BOGDAN LEFTER (comentariu politic), ILE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), VLADIMIR TISMĂNEANU (Sociologia comunismului), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), MARIANA CELAC (viață urbană), CLAUDIU SECAȘIU (Arhive Secrete), IRINA NICOLAU (Cotidian și Săptămîna), ALEX ȘTEFĂNESCU (Linișplăcîr), IRINA COROIU (cronică de teatru), N. RĂDULESCU DOBROEIA (ecologie), ANDRADA BURDALESCU (PS — săptămîna pe scurt);

Comitetul consultativ: ȘEF: SORIN ALEXANDRESCU, SORIN ANTOH, MIHNEA BERINDEI, ANA BĂNDĂRIANĂ, MIRCEA MARTIN, ȘERBAN ORESCU, ȘERBAN PAPAȘOȘTEA, H.-R. PATAPIEVICI, MIHAI SORA, VIADIMIR TISMĂNEANU, ION VIANU

Tipărit la RH PRINTING SRL, Tehnoredactare computerizată: „22”
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 314.17.76; Fax 311.22.08
e-mail: r22@r22.stos.ro,
http://www.dntb.ro/r22/

Număr apărut cu sprijinul
Fundației pentru o Societate deschisă și
Fund for Central and East European Book Projects

ISSN-1220-5761